

Síťování služeb pro děti a jejich rodiny

Analýza místní sítě služeb a návrh její optimální podoby

Ústecký kraj

ORP Chomutov

Lokální síťář: *Mgr. Václav Matuška*

zpracováno k: *09/2018*

Klíčová aktivita 1 – Podpora a rozvoj služeb v oblasti SPOD

Podaktivita 1.1: Podpora síťování služeb na lokální úrovni

Projekt Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí

Ministerstvo práce a sociálních věcí

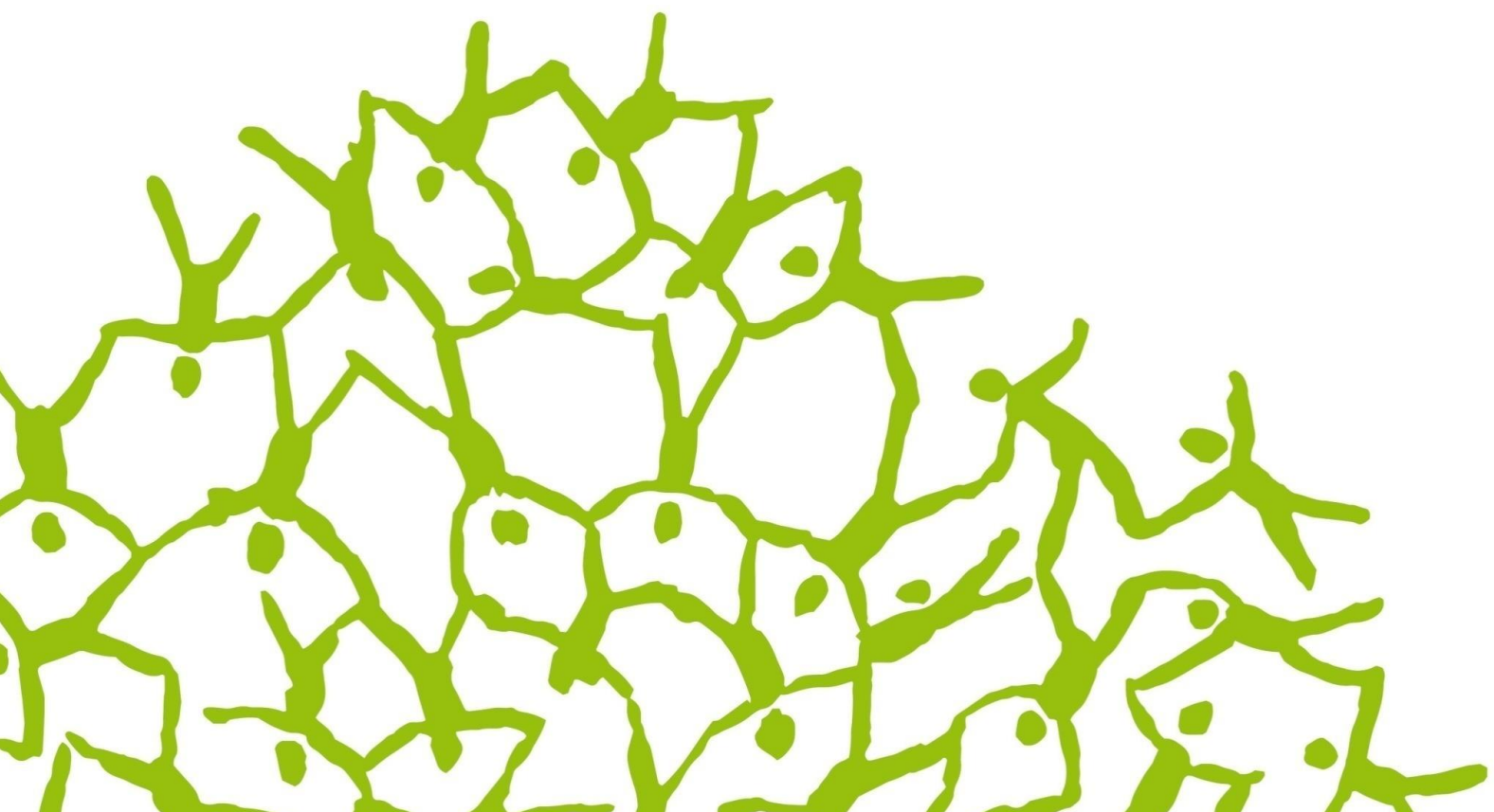
Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

PRÁVO NA DĚTSTVÍ

Obsah

Úvodní slovo	3
O projektu <i>Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí</i>	4
Síťování v ORP Chomutov	6
Podpora dětí a rodin ohrožených závislostí	8
Potřeby dítěte (a jeho rodiny) a úrovně podpory	10
Optimální a reálná síť služeb reagující na potřeby dětí (a jejich rodin) na úrovni obcí s rozšířenou působností	12
Analýza reálné sítě služeb a návrh její optimální podoby v ORP Chomutov	15
Modely spolupráce aktérů sítě	21
Spolupráce aktérů sítě v ORP Chomutov	23
Doporučení pro rozvoj sítě v ORP Chomutov	26
Závěrem	27
Použité zdroje	28
Potřebujete více informací?	29
Příloha – popis rolí aktérů sítě	30

„... pokud na sebe jednotlivé služby navazují a jsou vzájemně koordinovány, je možné potřeby dítěte a rodiny naplnit lépe, než pokud je spolupráce omezena rezortním dělením kompetencí, zejména pokud jde o metodické řízení, financování a zacílení služeb. Propojování služeb se zároveň neobejde bez osoby – koordinátora.“

Úvodní slovo

Vážené kolegyně a kolegové,

analýza místní sítě služeb a návrh její optimální podoby je souhrnným výstupem dlouhodobého procesu síťování služeb na území obcí s rozšířenou působností. Podpora síťování je součástí projektu Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí, který je od roku 2016 realizován Ministerstvem práce a sociálních věcí.¹

Tento materiál je určen všem aktérům místních sítí služeb pro děti a jejich rodiny, a to nejen sociálním pracovníkům, ale také např. zástupcům samosprávy, učitelům, psychologům, zástupcům policie a dalším. Jedná se o ucelený dokument souhrnně popisující místní síť služeb pro děti a jejich rodiny na daném území včetně doporučení pro její optimalizaci a rozvoj tak, aby reagovala na potřeby dětí a rodin.

Proč je důležité síťovat

*Síťování služeb vnímáme jako **nástroj zvýšení efektivity cílené práce s klientem – dítětem a jeho rodinou**. Vychází z předpokladu, že pokud na sebe jednotlivé služby navazují a jsou vzájemně koordinovány, je možné potřeby dítěte a rodiny naplnit lépe, než když je spolupráce omezena rezortním dělením kompetencí, zejména pokud jde o metodické řízení, financování a zacílení služeb. Propojování služeb se zároveň neobejde bez osoby koordinátora (v tomto projektu se jednalo o **lokální a krajské síťáře a síťáře**).*

Síťování služeb je dynamický a nikdy nekončící proces směřující k naplnění potřeb dětí a rodin žijících v dané lokalitě. Aby bylo síťování co nejúčelnější a šité na míru lokalitě, je třeba nejprve zmapovat stávající síť – tedy místní aktéry a jejich potřeby směrem k fungování sítě a to, jakým způsobem spolupracují. Proto lokální síťáři (na úrovni obcí s rozšířenou působností – ORP) a krajské síťáři (na úrovni krajů) důkladně mapovali terén a na základě zjištění pracovali společně s aktéry na tématech, která se ukázala jako významná pro rozvoj sítě, místní spolupráce apod. Shrnutí činnosti lokálního síťáře ve vaší lokalitě naleznete níže.

*V návrhové části dokumentu najdete definici **optimální sítě služeb**, kterou jsme zpracovali v souladu se základními principy transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny, vyplývající z Národní strategie ochrany práv dětí. Jedná se zejména o „návrat k dítěti“ – dítě v centru, sladění cílů práce s dítětem a rodinou, respekt k dítěti, zapojení dítěte a jeho rodiny do řešení situace a další. Optimální síť je tedy teoretickým schématem, jehož optikou je možné místní síť nahlédnout.*

***Místní síť služeb a návrh její optimální podoby** pro území obcí s rozšířenou působností zapojených do projektu je shrnujícím výstupem práce síťářů a síťárek na základě zmapovaných potřeb. Vzhledem k tomu, že se jedná o zjištěný obraz sítě, používáme pro ni dále označení **reálná síť**. **Reálná síť služeb v lokalitě** byla porovnávána se vzorovou, optimální sítí služeb. Je přitom zřejmé, že v každé lokalitě je síť služeb jiná, a to vzhledem k odlišným potřebám dětí a rodin, a je ovlivněna vnějšími podmínkami v lokalitě (např. personální a finanční kapacity aktérů). Všechny sítě služeb by však měly naplňovat principy transformace a **odrážet v první řadě potřeby dětí a rodin**.*

Bez vás by to nešlo

*To vše by se neobešlo bez samotného **procesu síťování**, tedy propojování místních aktérů sítě napříč rezorty, které vnímáme jako alfu a omegu spolupráce. Děkujeme proto všem místním aktérům sítě služeb za ochotu k setkávání se, zájem o spolupráci, podněty a společnou činnost na lepším fungování sítě podpory pro děti a jejich rodiny.*

*Mgr. Kristýna Jůzová Kotalová a realizační tým aktivity síťování
oddělení transformace služeb pro rodiny a děti
Ministerstvo práce a sociálních věcí*

1 Číslo projektu CZ.3.2.63/0.0/0.0/15_017/0001687.

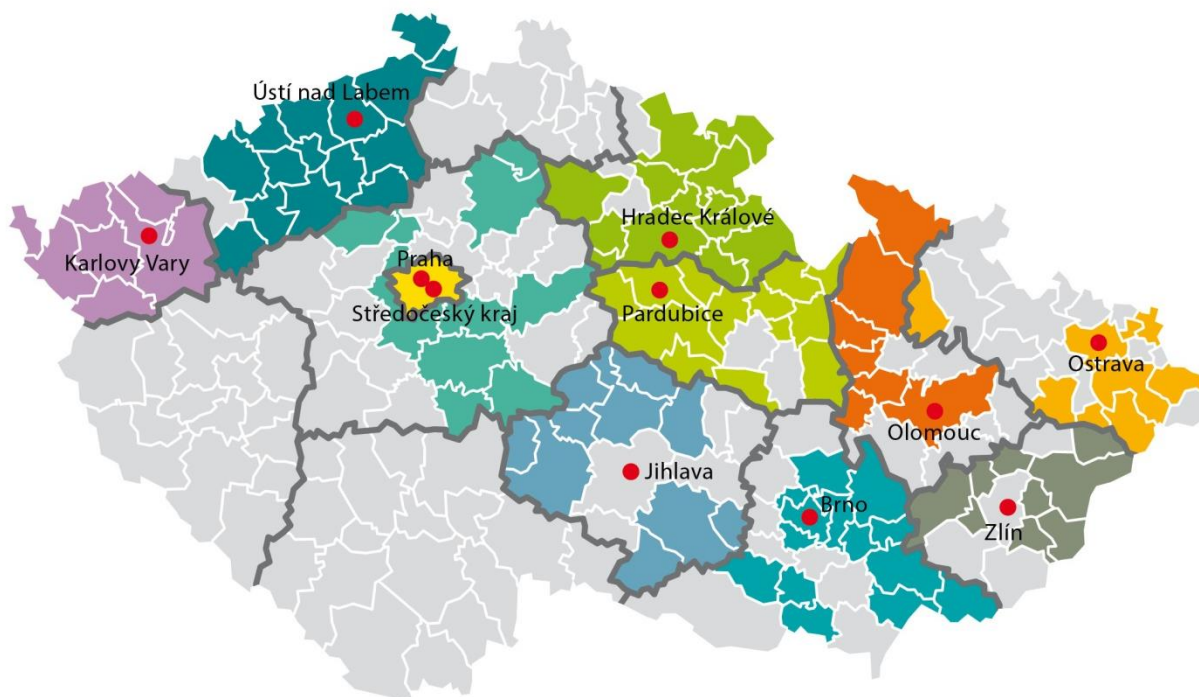
O projektu *Systemový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí*

Termín realizace: 1. 1. 2016 až 30. 6. 2019, ve **12** zapojených krajích.

Projekt se zaměřuje na posílení mezirezortní a multidisciplinární **spolupráce v oblasti péče o ohrožené děti a jejich rodiny**. Cíli projektu jsou podpora orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a dalších klíčových aktérů v oblasti síťování služeb pro ohrožené děti a rodiny; vytváření, podpora a rozvoj sítí služeb na lokální, krajské a celostátní úrovni; podpora nástrojů vedoucích k nastavení, zjišťování a rozvoji kvality systému sociálně-právní ochrany, nastavení modulů celoživotního vzdělávání pracovníků OSPOD a podpora a rozvoj náhradní rodinné péče (dále jen NRP). **A proč?** Aby se nadále snižoval počet dětí, které musejí svoji rodinu opustit, a aby pro děti, jež se dostávají do systému náhradní rodinné péče, byla zajištěna co nejkvalitnější individuální péče. Více najdete na <http://www.pravonadetstvi.cz>.

Podpora síťování služeb na lokální úrovni

Síťování služeb pro děti a rodiny je nejrozsáhlejší aktivitou projektu, je realizováno v 11 krajích a celkem ve 124 obcích s rozšířenou působností.

Východiska síťování

Síťování představuje „**návrat k rodině a dítěti**“, snahu podpořit vybudování pevné podpůrné sítě v bezprostřední blízkosti rodin, a to s maximálním využitím všech dostupných zdrojů. Síťování je proto spíše prací s lidmi než „vědeckým přístupem“ a dosavadní výsledky ukazují, že právě osobní kontakt síťáře s aktéry tvoří základ úspěšného rozvoje sítě podpory. Na druhou stranu síťář je kromě samotného propojování lidí také nositelem důležitých principů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny, přispívá k jejich lepšímu porozumění a zvnitřnění na úrovni lokality, a tím i k žádoucímu směřování práce s rodinami a dětmi. Síťování služeb je ze své podstaty transformací služeb na místní úrovni.

Vymezení služeb pro děti a rodiny

Z hlediska tohoto projektu jsou služby pro děti a rodiny nahlíženy optikou potřeby – jedná se o všechny děti a rodiny, které potřebují nějakou formu podpory, ať už v rovině prevence (mohou být ohrožené) nebo v rovině

intervence (již jsou ohroženy). Nejedná se tedy o služby rodinné politiky, zároveň ale ani o striktní vymezení dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen SPOD). Služby jsou zároveň vnímány zásadně nadrezortně, bez ohledu na právní formu či míru formálního ukotvení. Vymezením služeb jde především o zmapování všech dostupných zdrojů podpory na místní úrovni.

Cíle síťování služeb pro děti a rodiny

Zmapování aktérů v lokalitě: v maximálním možném rozsahu jsou zmapováni aktéři v lokalitě a jejich potřeby směrem k fungování sítě ve prospěch dětí a rodin, samotný výčet může být vůbec prvním popisem služeb pro děti a rodiny z nadrezortního hlediska a přispívá ke zvědomění rolí jednotlivých aktérů.

Zvědomění rolí jednotlivých aktérů: každý z aktérů si uvědomuje svou (i dílčí) roli v síti služeb pro děti a rodiny, tj. zná své kompetence a úkoly dané jednak zákony, jednak specifickými podmínkami v lokalitě, ale uvědomuje si také význam spolupráce s dalšími aktéry. Aktéři tak přesně znají svou vlastní roli a zároveň rozumí rolím ostatních aktérů.

Propojení aktérů v lokalitě: aktéři spolu komunikují ve smyslu případové práce, tj. ve smyslu potřeb dětí a rodin, s ohledem na zákonnou mlčenlivost a s ohledem na integritu dětí a rodin, s důrazem na působení v rovině prevence.

Implementace základních principů transformace do síťování, a tedy i činnosti jednotlivých aktérů: síťování lze vnímat jako aktivizaci terénu, která by se měla odvíjet od **základních principů transformace:**

- participace dítěte, respekt k dítěti
- potřeba vývoje, otevřené budoucnosti, perspektivy
- zdravé prostředí
- jistota, stabilita, bezpečí
- zapojení celé rodiny.

Co je síť služeb pro děti a jejich rodiny?

Síť služeb pro děti a jejich rodiny (dále jen síť) je soubor institucí, organizací a dalších subjektů, které na určitém geograficky vymezeném území (obec, město, obec s rozšířenou působností – dále jen ORP, region, kraj) svou činností ovlivňují situaci ohrožených dětí a rodin, ať už formálně na základě pravomoci vyplývající z legislativy, nebo neformálně, svým společenským posláním. **Základním principem fungování sítě je partnerství, mezioborová spolupráce a případné překonávání bariér, které spolupráci brání.**

Kdo jsou aktéři sítě?

Aktéři sítě jsou subjekty v síti se vzájemně provázanými vztahy, založenými na spolupráci a sdílené či dílčí odpovědnosti. Jde o instituce poskytující služby dětem a rodinám (registrované sociální služby i neregistrované návazné služby), orgány samosprávy (městské a obecní úřady, zejména agenda odboru sociálních věcí, konkrétně oddělení sociálně-právní ochrany dětí, dále sociální a terénní pracovníci), školy, poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra, střediska výchovné péče), lékaře, soudce, městskou policii, Policii České republiky a další.

Kdo je síťář?

Síťář je nezávislý aktér sítě pomoci ohroženým dětem a jejich rodinám. Jeho cílem je udržitelně propojit aktéry sítě, aby navzájem znali své možnosti a potřeby a mohli efektivně spolupracovat při řešení situací ohrožených dětí a rodin. Ve svém konání vychází z principů deinstitucionalizace a ze zmapovaných potřeb aktérů a jejich klientů směrem k fungování sítě jako celku. Vytváří prostor pro jejich spolupráci napříč rezorty.

Síťování v ORP Chomutov

Stručný popis lokality

Město Chomutov leží v nadmořské výšce 330 m n. m. a jeho katastrální území zabírá plochu o velikosti 2 925 ha. Chomutov je od roku 2006 statutárním městem a také obcí s rozšířenou působností se správním obvodem čítajícím 25 obcí.² Správní obvod obce s rozšířenou působností Chomutov svou rozlohou **486 km²** zaujímá 9,1 % rozlohy Ústeckého kraje, je tak druhým největším správním obvodem v kraji. Převážná většina obyvatel žije ve městech Chomutově a Jirkově.³ K 1. 1. 2018 měl obvod **81 515 obyvatel⁴**, s průměrným věkem 41,3 a hustotou zalidnění 167,7 osob/km² ⁵, z toho bylo k 31. 10. 2018 evidováno **4372, tj. 4,96 %** uchazečů o zaměstnání.⁶ Sousedí se správními obvody Kadaň, Litvínov, Most a Žatec, na severozápadě hraničí se Spolkovou zemí svobodným státem Sasko, s hraničním přechodem Hora sv. Šebestiána – Rietzenhain. V ORP Chomutov je druhý nejvyšší počet sociálně vyloučených obyvatel v Ústeckém kraji, tj. 6500, hrubý podíl sociálně vyloučených je 7,9 %. Největší koncentrace sociálně vyloučených obyvatel je v sídlištních lokalitách města Chomutova, tj. sídliště Písečná a Kamenná. V obci s rozšířenou působností Chomutov je největší koncentrace sociálně vyloučených obyvatel v oblasti Chomutov - Kamenná. Nejproblémovější lokalitou v této oblasti jsou sídliště Kamenná a Písečná, kde žije ž 70 % sociálně vyloučených obyvatel v ORP Chomutov. V této městské oblasti žije zhruba 4000 sociálně vyloučených obyvatel z celkového počtu 22 376 obyvatel (17,87 %).⁷

Síť služeb pro děti a rodiny

Samotná síť služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny začíná v první řadě potřebami dítěte. Ve středu sítě služeb je Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) města Chomutov. Dalšími významnými aktéry jsou Odbor terénních sociálních pracovníků města Chomutov (OTSP) a Odbor sociálních věcí a školství města Jirkov (OSVŠ). V síti sociálních služeb je třeba zmínit zejména nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM), v Chomutově jsou 4 a v Jirkově 1. Navazující službou zajišťující potřeby celé rodiny je sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS), v počtu 2 v Chomutově a 1 v Jirkově. V případě potřeby a nouze mohou rodiny využít různých typů služeb od azylových domů pro matky s dětmi (Chomutov 1 a Jirkov 1) až po odborné sociální poradenství (6 poraden), poskytující různé služby od dluhového poradenství až po manželské a rodinné. Tyto poradny jsou umístěny v různých částech ORP Chomutov, aby byly nejdostupnější pro klienty, např. sídliště Písečná jedna z vyloučených

2 <http://www.socialni-zaclenovani.cz/chomutov>

3 https://www.czso.cz/csu/xu/spravni_obvod_chomutov

4 <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-see2a5tx8j>

5 <https://www.czso.cz/documents/11248/17834468/424203.pdf/cd17bc7d-9ab0-4def-a304-8b974963c448?version=1.10>

6 <https://www.czso.cz/csu/xu/nezamestnanost-v-usteckem-kraji-k-31-rijnu-2018>

7 AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ: Chomutov [online]. [3.4.2018] Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/chomutov>

lokalit v ORP. Potřeby osob se závislostí se snaží pokrývat K-centrum a terénní program pro osoby závislé. V síti školství kromě běžných aktérů (mateřské, základní a střední školy) a na ně navazujících dalších aktérů (školní psycholog apod.), pokrývají speciální potřeby dětí a jejich rodin ještě 2 mateřská a 2 rodinná centra, 2 předškolní kluby a program individuálního doučování v rodinách mimo služby SAS a program skupinového doučování na ZŠ (Písečná). V síti služeb pro děti a jejich rodiny je možnost využít pobočky pedagogicko-psychologické poradny a Střediska výchovné péče Dyáda, oba aktéři jsou dostupní přímo v Chomutově. Součástí celkové sítě jsou aktéři poskytující zdravotnické služby. Mimo běžně dostupná dětská oddělení v nemocnici je k dispozici více než 10 pediatrů. V oblasti duševního zdraví je nutné zmínit 2 dětské psychiatricky a 5 klinických psychologů nabízející odbornou poradenskou pomoc a psychoterapii pro jednotlivce, páry i rodiny. V Chomutově se také nachází Centrum duševního zdraví.

Průběh mapování potřeb a síťování

Síťování bylo v lokalitě zahájeno 1. 7. 2016 lokální síťačkou Evou Procházkovou a nadále zde probíhá s novým lokálním síťářem Václavem Matuškou. Hlavní mapování potřeb aktérů sítě služeb probíhalo od července 2016 do června 2017. Začalo mapováním potřeb pracovníků OSPOD a zapojením lokálního síťáře do různých pracovních skupin a komisí. Samotné mapování probíhalo od srpna 2016 navázáním spolupráce s Odbory sociálních věcí a školství měst Chomutova a Jirkova, manažery komunitních plánů obou měst a Agenturou pro sociální začleňování. Mapovány byly neziskové organizace, oblast justice, školství, zdravotnictví, samosprávy, aktivity Místního akčního plánu Chomutovska. Lokální síťář se účastnil pracovních skupin komunitních plánů měst Chomutova – Rodina, děti a mládež, Osoby v krizových situacích, Jirkova – Děti, mládež, rodina, Ohrožení sociálním vyloučením, pracovních skupin Místního akčního plánu Chomutovska, Inkluzivní vzdělávání a podpora dětí a žáků ohrožených školním neúspěchem a rozvoj sociálních a občanských kompetencí dětí a žáků, Předškolní vzdělávání a výchova. Mapování v rámci OSPOD probíhalo na základě osobních rozhovorů lokálního síťáře se sociálními pracovníky jednotlivě, ve dvojicích či menších skupinách. Lokální síťář se průběžně setkával s pracovníky OSPOD, s pracovníky neziskových organizací, se zástupci dobrovolného svazku obcí (dále DSO), s učiteli a dalšími odbornými pracovníky, a byl zapojen do komunitního plánování měst Chomutov – Jirkov. V období od 1. 7. 2017 až do 15. března 2018 bylo lokální síťování přerušeno. Od 15. března 2018 je zapojen nový lokální síťář, který se na základě předchozího mapování a zjištěných potřeb jednotlivých aktérů, začal podrobněji věnovat tématu podpory dětí a rodin ohrožených závislostí ve spolupráci s OSPOD, organizací poskytující služby pro osoby závislé, aktéry poskytující nízkoprahové služby pro děti a mládež a sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, psychiatry, psychology, asistenty prevence a dalšími významnými aktéry v síti služeb pro děti a rodiny ohrožené závislostí. V roce 2018 po spojení komunitních plánů měst Chomutova a Jirkova pokračuje účast lokálního síťáře na skupinách Rodina, děti a mládež a Osoby v krizových situacích. Celkově se uskutečnilo (k 30. 9. 2018) 104 osobních setkání s aktéry sítě. Další setkání budou probíhat do dubna 2019.

Nejčastěji zmiňované potřeby:

V rámci mapování potřeb byly ve spolupráci s aktéry identifikovány následující potřeby:

- **Podpora spolupráce a komunikace v síti služeb pro děti a rodiny** – významná část aktérů ze strany OSPOD, neziskových organizací (dále NNO) i škol a školských zařízení reflektovala potřebu vyjasnit si vzájemné kompetence a najít možnosti vzájemné spolupráce na poli péče o dítě a rodinu.
- **Pokrytí potřeb dětí v oblasti volnočasových aktivit** - podle pracovníků SAS a NZDM jsou možnosti volnočasových aktivit pro děti starší 11 let omezené a nepokrývají potřeby této věkové kategorie.
- **Posílení dostupnosti psychosociálních služeb** – jak u zástupců škol a školských zařízení, tak u pracovníků OSPOD, byla neustále skloňována potřeba pokrytí území psychosociálními službami - chybí sociální pracovníci, psychologové na školách, speciální a sociální pedagogové apod. Chybí dostatečné kapacity odborné pomoci pro děti a mládež, zejména dětských psychologů, psychiatrů a psychoterapeutů a chybí ambulantní a zejména pobytové služby krizového a terapeutického charakteru.
- **Podpora práce s rodinou v jejím přirozeném prostředí** – tuto potřebu pokrývají pouze SAS, které nejsou dostatečně kapacitně zajištěny a poradna pro rodinu a mezilidské vztahy.
- **Posílení dostupnosti sociálního bydlení** – ze strany pracovníků OSPOD a poskytovatelů sociálních služeb vzešla potřeba zvýšit dosažitelnost bytů především pro tyto cílové skupiny: rodiče samoživitele, osoby v nouzi a děti odcházející z dětských domovů.

- **Podpora služeb pro osoby závislé a závislostí ohrožené, zejména pro děti do 15 let** – tuto potřebu zmínili snad všichni aktéři v síti služeb, pro děti do 15 let existuje velmi omezená síť služeb od okamžité odborné pomoci až po terénní programy.

Na základě těchto zjištění se lokální síť ať ve své činnosti zaměřoval na toto téma:

Podpora dětí a rodin ohrožených závislostí

Cílem je zajištění základní podpory pro děti a rodiny ohrožené závislostí, vytvoření informační databáze a posílení dostupnosti jednotlivých služeb. Souvislosti vzniku tématu: V ORP i v celorepublikovém přehledu neexistuje příliš mnoho služeb a forem podpory pro děti ohrožené závislostí. Důležitá je také podpora v rámci přirozeného prostředí dítěte, pokud je v dané situaci pro dítě podpůrné. Adiktologické služby jsou v České republice na velmi dobré úrovni a to jak v oblasti konkrétní práce s uživateli služeb a používanými metodami, tak v oblasti standardizace postupů a kontroly kvality služeb. Praxe však ukazuje, že se regionálně objevují nedostatečné kapacity služeb, které by se věnovaly dětem užívajícím návykové látky. Na úrovni prevence existuje řada příkladů efektivní primární prevence, naopak je méně programů, které dále pracují s rizikovými dětmi indikovaně. Nedostatkové jsou také služby pro rodiče užívající návykové látky a možnosti zapojení dětí do jejich léčby⁸.

Shrnutí ze síťování

Na základě zjištěných potřeb aktérů a možností lokální sítě bylo shledáno, že neoptimálnější cestou k vytvoření fungující sítě pro rodiny s dětmi je věnovat se především podpoře stávajících aktérů a posilování jejich vzájemné spolupráce. Dle zpracovaných analýz a uvedených potřeb jednotlivých, dosud zmapovaných aktérů se objevuje řada témat k rozvoji sítě služeb pro ohrožené rodiny s dětmi v oblasti Chomutovska. K palčivým potřebám můžeme přiřadit chybějící pravidelné komunikační platformy pro předávání informací a nastavení spolupráce mezi rezorty s cíleným přístupem pomoci ohroženým rodinám s dětmi. A samozřejmě nedostatek kapacity některých služeb, například pobytových či terapeutických. Na základě těchto zjištění se tématem v ORP Chomutov stala podpora dětí a jejich rodin ohrožených závislostí. V tomto tématu jde o překrývání se všech zmíněných potřeb, a proto se nynější síť ať zaměřuje na podporu sítě stávajících služeb pro děti a jejich rodiny ohrožené závislostí v ORP Chomutov.

Lokální síť svou činnost zacílil na:

- posílení spolupráce mezi OSPOD a aktéry poskytující služby osobám závislým a jejich rodinným příslušníkům;
- setkání pro vytvoření platformy, kde by se mohli potkávat všichni aktéři sítě pro děti a rodiny ohrožené závislostí.

K dosažení cíle proběhlo již:

- Společné setkání v červnu roku 2017 mezi OSPOD a organizací Světlo Kadaň z.s., kde proběhlo vzájemné představení zástupců Světlo Kadaň a zástupců OSPOD. Na tomto setkání OSPOD nabídl zástupcům jednotlivých služeb Světla Kadaň jako je K-centrum, NZDM a SAS účast na případových konferencích. A na druhé straně pracovníci OSPOD mohou využít poradenství K-centra, např. v problematice závislostí.
- 2. společné setkání v červnu 2018 mezi OSPOD a nejvýznamnějším aktérem v poskytování služeb pro osoby závislé Světlo Kadaň z.s. za účasti manažera kvality, vedoucí poradny a K-centra, vedoucí NZDM a celého týmu OSPOD a Oddělení terénních sociálních pracovníků (OTSP) magistrátu Chomutov, kde došlo k osobnímu předání kontaktů, seznámení se „tváří v tvář“ a upřesnění nejpálčivějších témat z minulého setkání, jako je spolupráce formou trojdohod a vyřešený informovaný souhlas ze strany sociálních služeb a vzájemné spolupráce (případové konference, trojdohody);
- přizváním dalších aktérů (NZDM, SAS) ke spolupráci a rozvíjení sítě služeb pro děti a jejich rodiny ohrožené závislostí

⁸ http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/ostatni-dokumenty/Zakladni_principy_inovativnich_sluzeb.pdf, str. 19

Co se podařilo

- Máme přehled o možnostech sítě služeb pro děti a rodiny ohrožené závislostí v ORP Chomutov
- Proběhla výměna kontaktů a osobní seznámení aktérů
- Souhlas a zájem všech zúčastněných na dalším osobním setkání

Co nás ještě čeká

- setkání OSPOD, Oddělení terénních pracovníků magistrátu města Chomutov a Světlem Kadaň, kde se potkají, jak aktéři sítě z minulého setkání, tak i další aktéři jako jsou pracovníci Odboru sociálních věcí a školství města Jirkov, pracovníci NZDM, SAS, RC, MC, dětské psychiatry; společné setkání aktérů poskytující služby pro děti ohrožené závislostí, popřípadě budou přizváni ještě psychologové a psychoterapeuti;
- vzájemné pravidelné setkávání všech významných aktérů nad tématem spolupráce a hledání možností v podpoře dětí a rodin ohrožených závislostí;
- společné setkání všech aktérů sítě v ORP Chomutov s panelovou diskusí nad tématem dětí a jejich rodin ohrožených závislostí a vzájemná spolupráce podpůrné sítě;
- závěrečné krajské konference, které shrnou a završí systémový projekt MPSV Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí.

Potřeby dítěte (a jeho rodiny) a úrovně podpory

Níže uvedený popis odpovídá horizontální úrovni sítě služeb, tedy jednotlivým potřebám dětí, a vertikální úrovni sítě, tedy jednotlivým úrovním podpory dítěte (podrobně viz obrázek č. 1: Úrovně podpory dítěte a rodiny z hlediska jejich potřeb). Potřeby dětí byly odvozeny ze strukturovaného vyhodnocování situace dítěte a rodiny dle zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD.

Potřeby dítěte

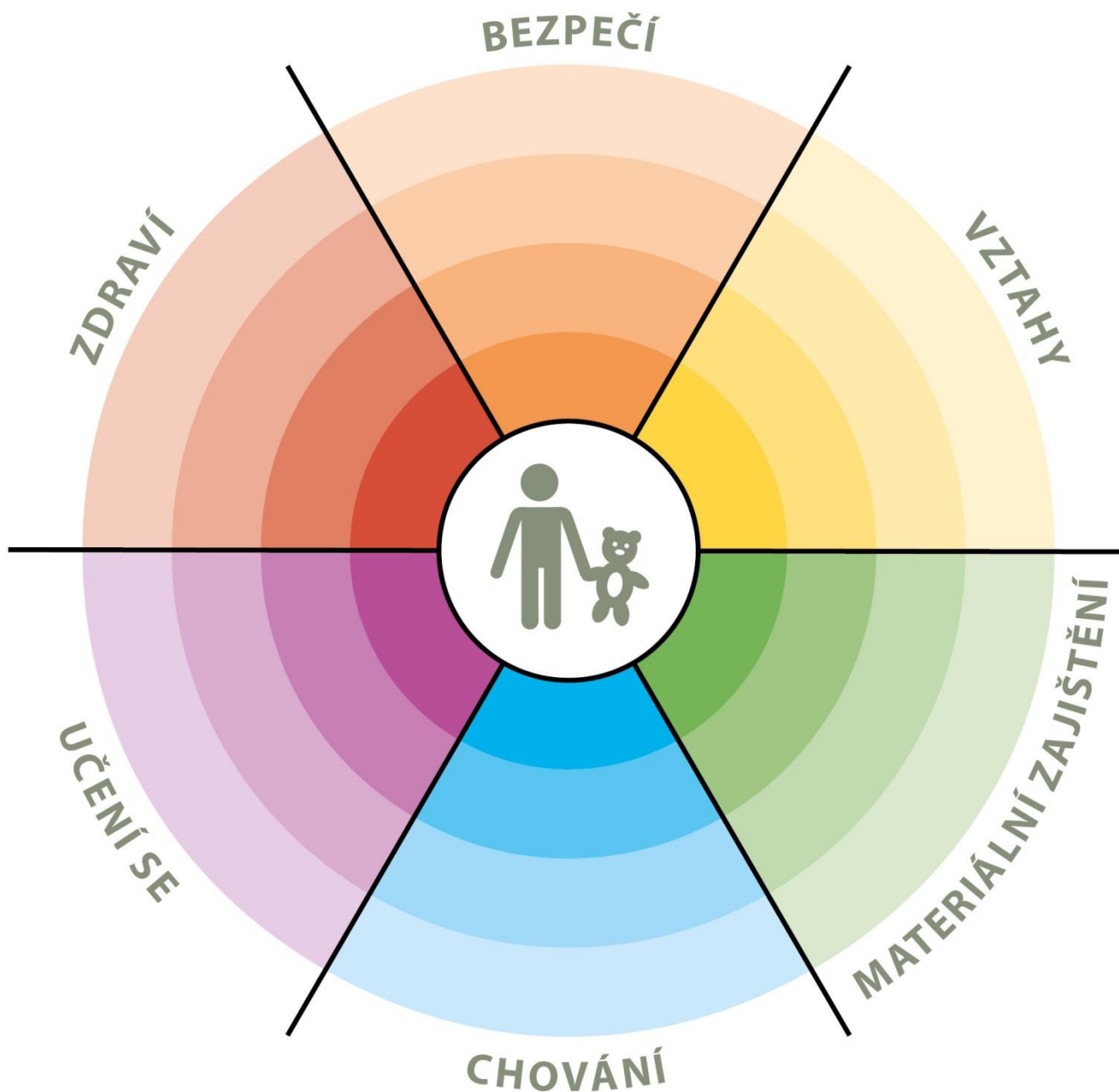
- **Vztahy:** potřeba rozumět vztahům k blízkým osobám, potřeba stabilních a bezpečných vazeb, vrstevnických vztahů, pozitivního vztahu k sobě samému apod.
- **Bezpečí:** potřeba bezpečného prostředí (prostředí rodiny i komunity), subjektivního pocitu bezpečí, životní stability, srozumitelnosti okolního světa, rozvoje kompetencí k rozpoznání nebezpečí apod.
- **Zdraví:** potřeba celkové duševní a tělesné pohody, dobrá péče o zdravotní stav dítěte, vztah k vlastnímu zdraví, podmínky pro zdravý vývoj apod.
- **Učení se:** potřeba poznávání okolního světa, porozumění událostem, nabývání zkušeností, motivace k učení a poznávání, rozvoj zvědavosti a sebepoznání apod.
- **Chování:** potřeba poznávat hranice, učit se normám, rozumět vlastnímu chování, mít respekt k ostatním apod.
- **Materiální zajištění:** potřeba zajištění základních životních potřeb tak, aby byl umožněn zdravý vývoj dítěte, přiměřená výživa, odpovídající vybavení včetně školních nebo zdravotních pomůcek apod.

Aktéři podpory dítěte a rodiny

- **Aktéři přímé podpory dítěte:** služby a další podpůrné aktivity směřující přímo k dítěti na bázi individuálního přístupu, zároveň jde o služby umožňující přímý přístup dítěte (dítě samo se může na poskytovatele služby obrátit), zaměřením na dítě je odvozeno z Úmluvy o právech dítěte a zákona o SPOD, které připouštějí možnost ochrany dítěte v situacích, kdy dojde k narušení vztahu mezi dítětem a rodičem.
- **Aktéři přímé podpory rodiny:** služby a další podpůrné aktivity směřující k podpoře rodiny tak, aby byla schopna naplnit ochrannou a podpůrnou roli vůči dítěti, tedy služby posilující kompetence rodičů, podpora zahrnuje vždy zároveň dítě i rodiče.
- **Aktéři širší podpory:** jedná se o služby a další podpůrné aktivity, jejichž primárním účelem není poskytování specifické podpory rodinám a dětem, rodiny a děti spadají do cílové skupiny poskytovatelů těchto služeb, přitom je podstatné, zda si aktéři jsou své role vědomi a naplňují ji.
- **Podpora v rámci komunity:** komunita je pojmána jako významný zdroj podpory. Zdroje obce a lokality je důležité popsat a provázat s potřebami rodin a dětí, komunitní zdroje jsou považovány za rozsáhlé, ale doposud málo využitý potenciál podpory dětí a rodin.

Obrázek č. 1

ÚROVNĚ PODPORY DÍTĚTE A RODINY Z HLEDISKA JEJICH POTŘEB

Úrovně podpory:

- aktéři přímé podpory dítěte
- aktéři přímé podpory rodiny
- aktéři širší podpory
- podpora v rámci komunity

Optimální a reálná síť služeb reagující na potřeby dětí (a jejich rodin) na úrovni obcí s rozšířenou působností

Model sítě služeb na území ORP je pro účely projektu definován tak, že se **jedná o výčet aktérů, kteří v dané lokalitě přispívají k naplnění potřeb dětí**, tedy tvoří podpůrnou síť pro rodiny s dětmi s působností na území konkrétního ORP, včetně služeb nadregionálních. **Výčet aktérů je odvozen od otázky:**

„Kdo a jak je schopen naplnit potřeby dětí a rodin žijících v tomto regionu?“

Jak chápeme optimální a reálnou síť služeb?

Optimální síť služeb je modelovou, žádanou podobou sítě, reálná síť služeb je zjištěným obrazem sítě aktérů v dané lokalitě (regionu). Porovnáním modelu a reálné místní sítě je možné zjistit, jaké služby je třeba v lokalitě dále rozvíjet.

Optimální síť služeb

Model **optimální sítě služeb** je výčtem možných aktérů, kteří jsou relevantní k naplnění jednotlivých potřeb dětí na všech čtyřech úrovních podpory⁹. Model nastiňuje, jak by síť měla vypadat, aby z ní žádná rodina „nevypadla“ a děti v lokalitě mohly žít v bezpečí ve vlastních rodinách. To je cílový stav i z hlediska transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny. Z hlediska samosprávy jde o zajištění kvality života rodin v území, které spravují.

Aktéři přitom nejsou vymezeni svou rezortní příslušností, **ale rozsahem aktivit, které ve prospěch dětí vykonávají nebo by vykonávat mohli**. V praxi jsou aktivity aktérů v mnoha případech nastaveny spíše zvykově¹⁰ a nejsou využívány v plném rozsahu, případně nejsou využívány alternativně. Využití kapacit stávajících aktérů v lokalitě v maximálním možném rozsahu je přitom vysoce efektivním způsobem pokrytí potřeb dětí a rodin. Model optimální sítě **není a ani nemůže být vyčerpávajícím výčtem aktérů**. Je to způsobeno jednak odlišnou podobou jednotlivých lokalit a jejich potřeb, jednak širokou škálou služeb pro děti a rodiny. Model optimální sítě služeb má inspirativní (vzorový) charakter. Popis rolí aktérů sítě naleznete v příloze dokumentu.

Model optimální sítě jako inspirace pro tvorbu sítě

Model optimální sítě služeb je **v první řadě inspirací pro to, jakým způsobem je možné uvažovat o potřebách dětí a možnostech jejich naplnění**. Zároveň otevírá širší, někdy netradiční náhled na jednotlivé aktéry a rozsah jejich činnosti.

Reálná síť služeb

Reálná síť služeb na území ORP je výčtem aktérů, kteří skutečně pokrývají potřeby v místě žijících dětí a rodin. Není přitom podstatné, zda je aktér přítomen přímo v lokalitě, nebo je pro děti a rodiny služba dostupná z jiného ORP či kraje.

Reálná síť služeb má **odlišnou podobu v každé lokalitě**, kdy kromě v místě působících aktérů odráží též specifické potřeby dětí a rodin dané především podmínkami lokality.

⁹ Viz obrázek č. 1: Úrovně podpory dítěte a rodiny z hlediska jejich potřeb.

¹⁰ Činnost aktérů podpůrné sítě pro děti a rodiny je vymezena v první řadě příslušnými zákony, nicméně je žádoucí zamýšlet se nad hranicemi jejich kompetencí – co všechno by každý aktér mohl dělat, včetně rezortních přesahů a aktivního zapojení do případové práce.

Síť služeb v každé lokalitě by měla zahrnovat zejména služby preventivního charakteru, služby vzájemně propojené a navazující a zároveň by měla být dostatečně pružná tak, aby reagovala na měnící se potřeby dětí a rodin.

Analýza reálné sítě služeb a návrh její optimální podoby

Analýza reálné sítě služeb zahrnuje přehled aktérů místní sítě – jsou zde zachyceni dostupní aktéři ve všech rolích, v nichž mohou působit, a reagovat tak na potřeby dětí v různých oblastech (vztahy, bezpečí, zdraví, učení se, chování a materiální zajištění) – podrobně viz tabulka č. 1. Reálná síť odráží výstupy mapování provedeného lokálním síťářem a výstupy spolupráce s místními aktéry. Aktéři jsou v tabulce uvedeni typologicky dle subjektu či typu služby. Míra podrobnosti popisu aktérů závisí na velikosti lokality a počtu aktérů.

Kde je prostor pro rozvoj sítě – návrhová část

Reálnou síť služeb zjištěnou v rámci lokality síťáři porovnávali s modelem optimální sítě služeb a s rozsahem potřeb dětí a rodin v lokalitě. Byly tak zjištěny:

- potřeby, které jsou naplněny dostatečně;
- potřeby, které nejsou naplněny vůbec, protože příslušní aktéři nejsou v lokalitě dostupní (nevyplněná, bílá místa v tabulce);
- potřeby, které nejsou naplněny dostatečně z důvodu kapacity, dostupnosti, zacílení služby apod. (aktéři označeni barevně – **oranžovou barvou**); jedná se o oblast dalšího možného rozvoje.

Podrobnější popis a zhodnocení sítě k jednotlivým oblastem potřeb (např. vztahy, bezpečí, zdraví a další) najdete v komentáři k tabulce sítě služeb. Obsahem jsou i doporučení pro rozvoj místní sítě v jednotlivých oblastech.

Jak může být analýza reálné sítě služeb využita?

Analýza bude sloužit představitelům samospráv, poskytovatelům služeb a jejich klientům, donátorům nebo dalším osobám a organizacím, kteří mohou podpořit rozvoj potřebných služeb. Na základě zjištění popsanych analýzou reálné sítě služeb mohou uplatňovat požadavky na další rozvoj sítě (např. v rámci projektových žádostí, komunitních plánů, dotačních programů apod., kdy analýza reálné sítě služeb slouží jako relevantní podklad prokazující podrobné nadrezortní zmapování dostupných služeb).

OPTIMÁLNÍ SÍŤ SLUŽEB PRO DĚTI A JEJICH RODINY

		ÚROVNĚ PODPORY			
		aktéři přímé podpory dítěte	aktéři přímé podpory rodiny	aktéři širší podpory	podpora v rámci komunity
POTŘEBY DÍTĚTE	VZTAHY žít v bezpečném vztahu k sobě, k rodině a komunitě, být přijímán	<ul style="list-style-type: none"> psycholog, psychiatr svěpomocná skupina nizkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM), terénní pracovník metodik primární prevence, školní metodik prevence programy pro třídní kolektivy inkluzivní programy školní psycholog výchovný poradce učitel, vychovatel služby náhradní rodinné péče (např. kontakt s rodinou) sociální pracovník pobytového zařízení sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) krizové centrum orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) 	<ul style="list-style-type: none"> rodinné centrum rodinná poradna rodinné konference mediace SAS NZDM OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> volnočasové aktivity (sport, skaut, umělecké kroužky) intervenční centrum poradna pro oběti trestných činů 	<ul style="list-style-type: none"> komunitní centrum komunitní akce zázemí pro setkávání sousedské spolky svěpomocné skupiny
	BEZPEČÍ žít v bezpečí a stabilitě	<ul style="list-style-type: none"> NZDM, terénní pracovník kontaktní centrum, terénní program pro uživatele návykových látek volnočasové aktivity krizové centrum linka bezpečí škola, školní poradenské pracoviště (ŠPP) peer program komunitní centrum středisko výchovné péče (SVP) - ambulantní zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) lékař učitel Policie ČR, městská policie, asistent prevence kriminality OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> SAS NZDM, terénní pracovník asistent prevence kriminality krizová linka pro rodiče osvěta programy primární prevence rodinné centrum rodinná poradna rodinné konference intervenční centrum rodičovská skupina kontaktní centrum, terénní program pro uživatele návykových látek krizová respitní péče program podpory sousedství OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> Policie ČR, městská policie, asistent prevence kriminality sociální pracovník na obci poradna pro oběti trestných činů starosta, samospráva soud specialista na prevenci na úrovni obce nebo kraje integrováný záchranný systém 	<ul style="list-style-type: none"> dny sousedství preventivní akce v obci osvěta bezpečná hřiště, prostor pro volnočasové aktivity
	ZDRAVÍ vyrůstat v celkové tělesné a duševní pohodě	<ul style="list-style-type: none"> pediatr, pediatrická sestra pečovatelská služba raná péče škola (programy podpory zdraví) NZDM, terénní pracovník kontaktní centrum, terénní program pro uživatele návykových látek dětský psychiatr, psycholog školní psycholog dětský terapeut OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> SAS raná péče kontaktní centrum, terénní program pro uživatele návykových látek domácí sestra psychiatri, psycholog pro dospělé respitní služba rodinná terapie OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> nemocnice – dětské oddělení pohotovost specialisté – např. dětská chirurgie, ORL, apod. poradna pro závislosti (AT poradna) ozdravná léčebna 	<ul style="list-style-type: none"> preventivní akce na podporu zdraví osvěta dotace obce/kraje na akce na podporu zdraví (vitamíny, ovoce) nebo zlepšování životního prostředí podpora sportu (zázemí)
	UČENÍ SE rozvíjet svůj potenciál, mít radost z poznávání a učení	<ul style="list-style-type: none"> škola sociální pedagog, školský sociální pracovník výchovný poradce pracovník primární prevence NZDM, terénní pracovník volnočasové aktivity pedagogicko-psychologická poradna (PPP) SVP lékař podpora školní přípravy (doučování) asistent pedagoga OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> PPP, SVP SAS rodinné centrum (výchova, učení) sociální pedagog, školský sociální pracovník školní psycholog výchovný poradce etoped, psycholog OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> ŠPP dům dětí a mládeže (DDM) škola (přesah do komunity) SVP 	<ul style="list-style-type: none"> zázemí pro vzdělávání (knihovny, prostory pro kroužky, poznávací stezky) ocenění vzdělávání (učitelé, žáci, vědci) kulturní akce zahraniční spolupráce dotace obce na pomůcky, dojíždění (do školy)
	CHOVÁNÍ znát hranice, dostat povzbuzení, učit se respektu k sobě i ostatním	<ul style="list-style-type: none"> peer program škola (práce s konkrétním dítětem) asistent pedagoga odborná poradenská pomoc (psycholog, etoped, psychiatr) resocializační program SVP pobytová služba (krátkodobá) probační a mediační služba (PMS) OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> škola (poradenství, spolupráce s rodiči) SAS NZDM - rodičovské skupiny SVP (poradenské/ambulantní služby) asistované kontakty a předávání OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> škola (klíma, práce s kolektivy, apod.) volnočasové aktivity zaměřené na posilování zdravých vztahů (skaut, Sokol, sport) cirkve PMS, resocializační program krizový pobyt 	<ul style="list-style-type: none"> sousedské a komunitní akce BESIP
	MATERIÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ mít zajištěny základní potřeby, nemít hlad, mít dobré zázemí	<ul style="list-style-type: none"> rodinné centrum krizové centrum materiální a potravinová pomoc dům na půl cesty ZDVOP pobytová služba OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> občanská poradna dluhová poradna sociální pracovník obce SAS sociální rehabilitace materiální a potravinová pomoc právní pomoc azylové bydlení sociální bydlení nadace a nadační fondy OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> úřad práce bytová koncepce města komunitní akce zázemí pro setkávání 	<ul style="list-style-type: none"> program obědy do škol pracovní příležitosti obce

Analýza reálné sítě služeb a návrh její optimální podoby v ORP Chomutov

Tabulka č. 1

ÚROVNĚ PODPORY					
	aktéři přímé podpory dítěte	aktéři přímé podpory rodiny	aktéři širší podpory	podpora v rámci komunity	
POTŘEBY DÍTĚTE	VZTAHY Žít v bezpečném vztahu k sobě, k rodině a komunitě, být přijímán	<ul style="list-style-type: none"> psychiatri, psycholog svěpomocná skupina nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM), terénní pracovník metodik primární prevence, školní metodik prevence programy pro třídní kolektivy inkluzivní programy školní psycholog výchovný poradce učitel, vychovatel služby náhradní rodinné péče sociální pracovník pobytového zařízení sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) 	<ul style="list-style-type: none"> rodinné centrum rodinná poradna rodinné konference mediace SAS NZDM OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> intervenční centrum volnočasové aktivity (sport, skaut, umělecké kroužky) poradna pro oběti násilných činů 	<ul style="list-style-type: none"> komunitní akce (Happy day pořádaný městskou policií) týdny neziskových organizací komunitní centrum sousedské spolky svěpomocné skupiny
	BEZPEČÍ Žít v bezpečí a stabilitě	<ul style="list-style-type: none"> NZDM+ terénní pracovník kontaktní centra, terénní program pro uživatele návykových látek volnočasové aktivity linka bezpečí škola, školní poradenské pracoviště (ŠPP) peer program komunitní centra střediska výchovné péče (ŠVP) ambulantní zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) lékař učitel Policie ČR, městská policie a asistenti prevence OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> SAS NZDM, terénní pracovník asistenti prevence kriminality krizová linka pro rodiče osvěta programy primární prevence rodinná centra rodinné poradny intervenční centrum rodičovské skupiny kontaktní centrum programy podpory sousedství OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> Policie ČR, městská policie, asistenti prevence kriminality soc. pracovník na obci starosta, samospráva soud specialista na prevenci na úrovni obce/ kraje integrováný záchranný systém 	<ul style="list-style-type: none"> dny sousedství preventivní akce v obci osvěta bezpečná hřiště, prostor pro volnočasové aktivity

	<p>ZDRAVÍ</p> <p>vyrůstat v celkové tělesné a duševní pohodě</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pediatrii • pečovatelská služba • raná péče • školní programy podpory zdraví • NZDM • kontaktní centrum • dětský psychiatr, psycholog • školní psycholog • dětský terapeut • OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> • SAS • raná péče • kontaktní centrum • domácí sestry • psychiatri, psycholog pro dospělé • respitní služba • rodinná terapie • OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> • nemocnice - dětské oddělení • pohotovost • specialisté - např. dětská chirurgie, ORL apod. • AT poradna • léčebny ozdravné 	<ul style="list-style-type: none"> • Týdny pro duševní zdraví • preventivní akce na podporu zdraví • osvěta • dotace obce na akce na podporu zdraví (vitamíny, ovoce) nebo zlepšování životního prostředí • podpora sportu (zázemí)
	<p>UČENÍ SE</p> <p>rozvíjet svůj potenciál, mít radost z poznávání a učení</p>	<ul style="list-style-type: none"> • škola • výchovný poradce • pracovník primární prevence • NZDM • volnočasové aktivity • pedagogicko-psychologická poradna (PPP) • SVP • lékař • podpora školní • přípravy (doučování) • asistent pedagoga • OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> • PPP, ŠVP • SAS • rodinná centra (výchova, učení) • školní psycholog • výchovný poradce • etoped, psycholog • OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> • ŠPP • dům dětí a mládeže (DDM) • škola (přesah do komunity) • ŠVP 	<ul style="list-style-type: none"> • zázemí pro vzdělávání (knihovny, prostory pro kroužky, poznávací stezky) • ocenění vzdělávání (učitelé, žáci, vědci) • kulturní akce • zahraniční spolupráce • dotace obce na pomůcky, dojíždění
	<p>CHOVÁNÍ</p> <p>znát hranice, dostat povzbuzení, učit se respektu k sobě i ostatním</p>	<ul style="list-style-type: none"> • peer program • škola (práce s konkrétním dítětem) • asistent pedagoga • odborná poradenská pomoc (psycholog, etoped, psychiatr) • resocializační program • ŠVP • pobytová služba (krátkodobá) • Probační a mediační služba (PMS) • OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> • škola (poradenství, spolupráce s rodiči) • SAS • NZDM - rodičovské skupiny • SVP • asistované kontakty a předávání • OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> • škola (klíma, práce s kolektivy apod.) • volnočasové aktivity zaměřené na posilování zdravých vztahů (skaut, sokol, sport) • církve • PMS, resocializační programy • krizové pobyty 	<ul style="list-style-type: none"> • sousedské a komunitní akce (Happy day pořádaný Městskou policií) BESIP
	<p>MATERIÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ</p> <p>mít zajištěny základní potřeby, nemít hlad, mít dobré zázemí</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rodinná centra • krizová centra • materiální a potravinová pomoc • dům na půli cesty • ZDVOP • pobytové služby • OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> • občanská poradna • dluhová poradna • sociální pracovník obce • SAS • soc. rehabilitace • materiální a potravinová pomoc • právní pomoc • azylové bydlení • sociální bydlení • nadace a nadační fondy • OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> • úřad práce • Bytová koncepce města • komunitní akce • zázemí pro setkávání 	<ul style="list-style-type: none"> • Program obědy do škol • pracovní příležitosti obce

Komentář k tabulce sítě služeb a naplňování potřeb dětí (a jejich rodin) v ORP Chomutov a návrh k optimalizaci sítě

V ORP Chomutov se vyskytuje většina služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny dle tabulky optimální sítě. Existují služby, které reagují na jednotlivé potřeby, ale často se jedná o služby, které mohou být pro řadu klientů nedostupné nebo dostupné, ale s překážkami, např. finanční či časová dostupnost. Jako modelovou situaci lze uvést: pro děti ohrožené závislostí z lokality s prvky sociálního vyloučení může být pravidelná docházka do hrazené odborné poradenské služby nedostupná z důvodu nedostatečných finančních prostředků rodičů či jejich nezájmem, a tak se jejich problém a situace neřeší, ale zhoršuje. Většina oranžově označených míst v tabulce č. 1 souvisí s nedostupností některých služeb přímo v ORP Chomutov, např. adiktologická poradna určená pro děti a mládež, která by sídlila přímo v Chomutově či okolí.

Některých služeb a aktérů se nedostává ve všech oblastech podpory a ve srovnání s optimální sítí tato zbývající bílá místa v tabulce korespondují s **nedostatkem terénních sociálních pracovníků, psychologů a školních psychologů, školních sociálních pracovníků, dětských psychiatrů, psychoterapeutů** a dalších odborníků. Nejde jen o odborníky pro děti samotné, nýbrž i pro dospělé, rodiče ohrožených dětí.

Významný problém je drogová závislost dětí a/nebo závislost člena rodiny a s ní spojené psychické problémy uživatelů. Nedostatek odborné poradenské podpory pro děti (odborná poradenská pomoc a pobytové služby) jako potřeba byla zmiňovaná pracovníky OSPOD, poskytovateli sociálních služeb i ostatními aktéry. Chybí zejména návazné služby (doléčovací zařízení, terapeutické zařízení pro děti do 15 let, detoxikační jednotky, služby následné péče) a programy pro drogově závislé děti. V lokalitě působí poradna zaměřená na problematiku závislostí s dostupnou psychoterapeutickou podporou (Světlo Kadaň z.s.), její služby jsou však omezeny věkově (děti od 15 let) i počtem odborných pracovníků. Přesto poradna aktivně spolupracuje se sítí služeb a snaží se v lokalitě šířit osvětu v prevenci či prostřednictvím spolupráce s dalšími aktéry jako jsou školy, příkladem dobré praxe je program Světlem k prevenci.

Při setkávání s aktéry zaznívá opakovaně potřeba možnosti odeslat klienta do specializované služby krizového centra pobytového charakteru či krizového denního centra, která může klientův problém řešit efektivně na poli prevence i intervence.

Nejoptimálnější cestou, jak nahradit či částečně pokrýt nedostatek konkrétních služeb ve fungování sítě pro rodiny s dětmi, je podpořit především stávající aktéry v posilování vzájemné spolupráce a podpora peer programů.

Z tabulky vyplývá, že chybí bezpečný prostor, kam by se mohl s žádostí o pomoc obrátit o odbornou pomoc dětský klient. V ORP Chomutov zcela chybí typ kontaktního centra a terénní program pro děti a mládež užívající návykové látky a komunitních center nabízejících přímou podporu dětem a mládeži. V omezené míře poskytuje nezbytnou psychickou, fyzickou a právní podporu při zvládání tíživé situace, bezpečný prostor pro trávení volného času, několik nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Klienti od 16 let mají možnost využít služby K centra, to však neřeší odbornou a cílenou pomoc pro děti závislé, popř. ohrožené závislostí, které jsou mladší.

VZTAHY – žít v bezpečném vztahu k sobě, k rodině a komunitě, být přijímán

Reálná síť služeb v ORP Chomutov relativně dobře pokrývá potřeby dětí a jejich rodin v oblasti VZTAHŮ, a to převážně ze strany poskytovatelů sociálních služeb (NZDM, SAS a další), škol a ze strany rodinných center a aktérů typu skaut, sportovních oddílů atd. Spolupráce škol, OSPOD, SAS a jiných služeb umožňuje efektivnější práci s rodinou. Díky spolupráci se může dařit řešit první známky nezajištěné potřeby bezpečných vztahů a tím předcházet obtížně řešitelným situacím. Efektivní se ukazuje aktivní komunikace a spolupráce mezi aktéry. Pro základní podporu jako popovídat si, svěřit se, být přijímán je možné využít dosavadní služby nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, popřípadě rodinných center, které mohou podpořit děti v prvotních fázích zátěžových situací. Zde samozřejmě fungují i učitelé, školní psycholog atd. Oranžová místa se týkají včasné dostupnosti a počtů psychiatrů, psychologů, školních psychologů. Využívání rodinných konferencí a mediace v ORP je omezena počtem pracovníků v těchto službách, tj. koordinátorů RK a mediátorů. Bílým místem v oblasti vztahů je existence stabilní komunitní platformy, absence psychoterapeutických služeb pro děti ambulantního i pobytového typu, zcela chybí krizové centrum, které by nabízelo dětem podporu v narušených až nebezpečných vztazích, např. v rodině.

Prostor pro rozvoj sítě:

Rodinné konflikty a z nich vyplývající ohrožení dítěte, je třeba řešit co nejrychleji, aby nedošlo k prohloubení ohrožení. Jenže vzhledem k množství psychiatrů, psychologů, psychoterapeutů a školních psychologů v ORP není možné často pokrývat potřeby dětí včasnou intervencí. Omezený počet a pracovní doba dětských psychiatrů a psychologů by mohla řešit přítomnost pracovníků vyškolených v základní terapeutické komunikaci a v základní krizové intervenci pro děti a mládež. Vhodné by mohlo být využití některých aktérů, jako jsou pracovníci NZDM, asistenti prevence, učitelé, asistenti pedagogů, vedoucí volnočasových aktivit apod. pro účely primární podpory při nouzových a krizových situacích, zejména v jejich počátečních fázích a využít tak jejich potenciál v již navázaných vztazích s dětmi a znalostí místního prostředí. Pracovníky těchto služeb je nutné vybavit potřebnými informacemi a kontakty na odbornou pomoc a dále je podpořit získáním konkrétních dovedností, např. výcvikem v krizové intervenci, či získáním základních terapeuticko-poradenských dovedností. Tím by se mohla zkrátit doba čekání na následující odbornou pomoc a včasné zachytit dítě v síti služeb. Vhodné je posilovat samotné rodiče v získávání rodičovských kompetencí a aktivním řešení své situace jako je rozvod, což se snaží saturovat služby SAS, terénní programy a samozřejmě OSPOD, například využitím rodinných konferencí či posílením služeb poskytujících mediaci.

BEZPEČÍ – žít v bezpečí a stabilitě

V ORP Chomutov je jedním z hlavních aktérů bezpečí a stability PČR a MěP. Významným aktérem v prevenci je MěP se svými asistenty prevence. Koordinačním aktivitám prevence kriminality se věnuje koordinátor prevence kriminality a školní metodik prevence. Pokud jde o ohrožené děti, pak je zahrnut i OSPOD. Z hlediska prevence kriminality je na území významná nabídka různých volnočasových aktivit od DDM přes sportovní oddíly, skaut až po NZDM. Na všech školách probíhají funkční programy pro primární prevenci rizikových projevů chování. Mezi významné aktéry pokrývající potřebu bezpečí jsou organizace pracující s osobami užívající návykové látky a jejich rodinami (K-centrum) a osobami ohroženými domácím násilím (Spirála). Cílem těchto organizací je diskrétně, ale efektivně pomáhat, a k tomu potřebují, aby o nich aktéři i obyvatelé věděli, aby se uměli ve správný čas obrátit na správné místo. Tím se ukazuje bílé místo především ve spolupráci sítě a informovanosti odborné veřejnosti. Informace o fungujících službách, zejména těch nízkoprahových a terénních, je důležité předávat klientovi co nejdříve.

Prostor pro rozvoj sítě:

Zacílit specifickou primární prevenci rizikových jevů a to především v oblasti užívání návykových látek a nelátkového závislostního chování na děti od 10 až 12 let. Možností pro aktéry v dosavadní síti (asistenti prevence, asistenti pedagogů) by mohlo být posílení jejich kompetencí, schopností a dovedností. Především jde o navazování důvěry s dítětem, citlivé pojmenování obtíží ohrožených dětí, např. před zapojením OSPOD a doprovod dětí do vhodné služby. Možností je využívat případové a rodinné konference jako nástroje prevence při řešení problému ohrožených dětí. Tyto konference může v rámci potřeby svolat i jiný aktér, např. škola či SAS nejen OSPOD. Pokud spolupráce aktérů funguje jako síť, lze pojmenovat rizika ještě v počátku nebo intervenovat včasné, kdy ještě potřeba klienta může být pokryta menším objemem služeb a spolupráce, jako např. předávání a doprovázení klienta do následné služby. Určitě by významně podpořila celou síť podpora peer programů, mediace do základních škol jako způsob vzájemné podpory mezi dětmi navzájem.

ZDRAVÍ – vyrůstat v celkové tělesné a duševní pohodě

Pro naplnění potřeby zdraví a zdravého vývoje dítěte je klíčové samozřejmě zdravotnictví. Základní pediatriká péče je v ORP pokryta více než 10 pediatry. Změna ve spolupráci v síti služeb s oblastí zdravotnictví je nyní v tom, že je do ní zapojen zástupce komory pediatriků. Komunikace s pediatry je nyní více provázána a spolupráce je usnadněna díky členství zástupce pediatriků v komisi SPOD, což otevírá další možnosti mezioborové spolupráce. Nejčastěji zmiňovanou potřebou v síti je nedostatek odborné poradensko-terapeutické pomoci dětem, tedy možnost dítěte a rodinných příslušníků si popovídat, svěřit se, rozumět svým potížím a hledat cestu z nich ven. Určitým pokrytím potřeb dětí v oblasti duševního ZDRAVÍ je dostupnost kvalitních dětských psychiatrů v počtu 2, což bohužel vede k delším čekacím dobám a chybějící okamžité odborné pomoci. Na psychiatra se čeká cca 3 měsíce, a konzultace probíhají časově krátká a z důvodu nedostatečné kapacity převažuje farmaceutická léčba, kterou většinou požadují i rodiče samotní jako nejrychlejší řešení. Časově dostupné služby jsou zejména pondělí až pátek, kdy pátek odpoledne již je většina podpory časově nedostupná. Dostupnost psychologa je podobná.

Dostupnost je pondělí až pátek v dopoledních hodinách, odpoledne jen v málo případech déle než do 15 hodin. V pátek odpoledne a o víkendu není podpora dostupná. Podobně dostupná je partnerské terapie a rodinné terapie. Díky fungujícím poradnám různého typu je možné lidem poskytnout alespoň základní poradenství v oblasti duševního i fyzického zdraví, závislostí a nasměrovat je k následné potřebné péči. Bohužel většina služeb je určena pro klienty od 15 let. Duševní a psychiatrické problémy rodinných příslušníků ohrožených dětí řeší Centrum duševního zdraví, které vzniklo v Ústeckém kraji jako první v roce 2016. Centrum bylo zřízeno ve spolupráci Fokus Labe a Psychiatrické nemocnice Petrohrad a umožňuje ambulantní i pobytovou službu. Většina služeb je určena pro klienty od 15 let. Pracovníci NZDM nabízejí preventivní programy pro děti na témata závislostí (látkové a nelátkové), v rámci nichž jsou realizovány situační intervence na konkrétní témata, skupinové aktivity apod. Podobné programy běží ve školách. Bílým místem v oblasti zdraví se v rámci mapování ukázala i špatně dostupná zubní lékařská péče. Stomatologické ordinace jsou obsazené, většinou soukromé, a proto je pro některé rodiny obtížné zajistit zubní lékařskou péči pro sebe a své děti.

Prostor pro rozvoj sítě:

Pro zajištění duševní pohody je potřeba v případě nutnosti správné a včasné zprostředkování pomoci. Z tohoto důvodu je v plánu aktualizovat kapacity a možnosti psychologické, psychiatrické a psychoterapeutické pomoci a hledat nové možnosti, kde klient může hledat podporu (krizové linky, nejbližší důvěrné osoby). V oblasti duševního zdraví plánuje OSPOD setkání s psychiatry a aktéry poskytující terapeutickou podporu, případně pediatri působícími v ORP Chomutov. Cílem setkání bude nastavení spolupráce a vyjasnění vzájemných možností a společné hledání řešení dle individuálních potřeb dětí. Rozšířit dostupnost služeb školního psychologa i pro školy, které psychologa nemají, například sdíleným školním psychologem.

UČENÍ SE – rozvíjet svůj potenciál, mít radost z poznávání a učení

V ORP Chomutov funguje celkem 28 základních škol, včetně 2 uměleckých a jedné ve výchovném ústavu v Místě a 5 středních škol. Jedná se o školy často rozdílné co do počtu žáků. NZDM a SAS nabízí dětem v rámci své činnosti podporu při vzdělávání a další programy spojené s učením se. Programy pro doučování, např. individuální v rodinách nebo skupinové ve škole (např. ZŠ Písečná) navíc poskytuje jeden aktér (Člověk v tísní). Školní poradenská pracoviště jsou primárním kontaktním místem organizací i institucí při jednání o potřebách dítěte, avšak jejich kapacity jsou značně limitovány. Obzvláště pak u školních metodiků prevence je poměrně komplikované, že nemají sníženou pedagogickou činnost a mají tak dvě plné role v rámci školy, což způsobuje nesmírně vysoké nároky na jejich pracovní kapacity.

Prostor pro rozvoj sítě:

V lokalitě nemají všechny školy své školní psychology, a proto některé školy využívají sdíleného školního psychologa. Detašovaná pracoviště SPC, SVP a PPP v Chomutově se věnují dětem v rámci svých možností personálních i časových. Zvýšení kapacity doučování rozšířením dobrovolnické práce s dětmi a posilováním kompetencí ochotných rodičů skrze spolupráci některých aktérů (OSPOD, SAS, škola – asistent pedagoga, školní psycholog), přestože rodiče často ani nerozumí látce, která se probíhá. Určitě lze využívat služeb typu SAS, které poskytují sanaci rodiny. V roce 2019 se chystá vytvoření několika míst (asi 5) školního sociálního pracovníka na zkoušku, zatím bez jasného určení škol, personálně pokrytých Odborem terénních sociálních pracovníků města Chomutov, který může podpořit dítě prostřednictvím práce s jeho rodinou a ve spolupráci např. s pedagogem a s psychoterapeutem a budou dostupné pro všechny školy. Znalost sociálního zázemí dítěte může usnadnit proces vzdělávání dítěte při sanování rodiny, např. za pomoci služeb SAS.

CHOVÁNÍ – znát hranice, dostat povzbuzení, učit se respektu k sobě i ostatním

V individuální rovině s příčinami poruch chování pracuje bezplatně SVP. Téma hranic řeší i pedagogicko-psychologická poradna (PPP) a každá škola v rámci svých možností. Ambulantně lze SVP využít pro klienty ve všední den v době školních hodin. NZDM vede děti, které do klubu docházejí k dodržování pravidel, respektu k druhému a pojmenovává ohrožující životní styl. V rámci preventivních a skupinových aktivit klubu se děti učí, jak spolu komunikovat a spolupracovat. Prostřednictvím partnerského přístupu ze strany pracovníků NZDM poznávají další možné způsoby správného chování, to zvyšuje jejich důvěru k světu, dospělým a nakonec i sobě samým, např. jsou k sobě upřímnější, projevují si více vzájemného respektu.

Oblast chování v rámci širší podpory rodiny je v případech výrazné rodičovské neshody podporována službami asistovaného kontaktu a asistovaného předávání. V ORP Chomutov chybí dostatečný počet pracovníků a časová dostupnost služby pro asistovaný kontakt rodičů s dítětem a předání, ale tato potřeba je uvedena v komunitním plánování sociálních a související služeb. Tyto služby jsou zvýrazněny, neboť často zmiňovaná potřeba předávání o víkendech a odpoledne nebyla službami nabízena.

Prostor pro rozvoj sítě:

Řešení problémů s chováním by pomohla i podpora přirozeného komunitního prostředí pro všechny děti, kde by měly možnost děti z různých prostředí a různě fungujících rodin se setkávat. Děti by mohli mít větší poznávací prostor pro vzájemnou toleranci a zapojení se do převzetí zodpovědnosti za své okolí spoluprací v kolektivu. Podpora vzniku a činnosti preventivních služeb napomáhajících rozvoji rodičovských kompetencí. Definice problémových situací v oblasti péče o dítě, kterým je nutné včas předcházet, identifikace služeb k jejich včasnému řešení. Dle aktérů by bylo vhodné posílit zejména informovanost dětí a především rodičů o možnostech přímé podpory dítěte a zvýšit tak motivaci k jejich využívání, např. podporou peer programů. Je nasnadě posílení služeb, které se zaměřují na zvládnutí rozvodu a rozchodu rodičů, řešení rodičovských konfliktů, ovlivňování dítěte ze strany jednoho rodiče s cílem co nejmenší emoční a psychické újmy dítěte. A samozřejmě podpora vztahů dítěte a rodičů s ohledem na jejich individuální potřeby a práva dítěte na oba rodiče. Bílým místem v oblasti jsou aktivity zdůrazňující rodičovské kompetence, svépomocné rodičovské skupiny a role komunity, která by v oblasti kladla důraz na vnímání a dodržování společenských norem dětmi a mládeží. Další rozvoj by si zasloužily programy pro mládež se zaměřením na prohlubování mezilidských vztahů, mentoringové a edukační programy posilující společenské kompetence dětí a mládeže, například pravidelné podpůrné dětské skupiny a peer programy.

MATERIÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ – mít zajištěny základní potřeby, nemít hlad, mít dobré zázemí

Materiální zajištění pokrývá v ORP Chomutov z velké části několik aktérů (OSPOD, Charita) pomocí, potravinových balíčků i materiálních sbírek. OSPOD nabízí možnost potravinové pomoci ohroženým rodinám s dětmi v nouzi a spolupracuje s klienty v hmotné nouzi na získání mimořádné okamžité finanční pomoci od úřadu práce. Město Chomutov vymezilo nyní v rámci sociálního bydlení dalších 60 sociálních bytů jako podporu pro lidi v obtížné sociální situaci, ohrožené sociálním vyloučením, např. samoživitelé a sloužící zejména k nácviu a rozvoji kompetencí k samostatnému bydlení ve spolupráci s terénní službou a poradenstvím. Organizace K srdci klíč umožňuje nejen ubytování v bytech na půl cesty ale i podporu a pomoc mladým lidem do 26 let po opuštění dětského domova, výchovného ústavu nebo výkonu trestu. V ORP Chomutov jsou dva azylové domy pro matky s dětmi (Sociální služby Chomutov a Armáda spásy Jirkov). V případě, že pečuje o dítě pouze otec a ztratí bydlení, nelze ho umístit do domu pro matky s dětmi. Bílé místo je chybějící krizové centrum či kontaktní centrum pro děti ohrožené závislostí a v krizové situaci.

Prostor pro rozvoj sítě:

Azylový dům pro rodiče s dětmi se již staví a bude otevřen v roce 2019. V domě bude možné ubytovat i otce s dětmi, kteří ztratili bydlení a dostali se tak do tíživé situace. Pracovnice OSPOD mohou v případě, kdy je nutné děti odebrat z péče rodičů (nezvládnutí rodičovských kompetencí, ohrožení zdraví a života dítěte) a není-li možné využít péči širší rodiny nebo pěstounskou péči, využít služeb zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc FOD – Klokánek. Jako bílé místo v síti, jak zaznívá z řady stran, se jeví nedostatečné propojení aktérů s Úřadem práce České republiky, oddělení hmotné nouze při přiznávání dávek mimořádné okamžité pomoci.

Modely spolupráce aktérů sítě

Spolupráce aktérů sítě služeb pro děti a **rodiny je stejně významným předpokladem stability a pevnosti sítě, jako přítomnost aktérů samotných.** Spolupráce a vzájemné vztahy aktérů tvoří pomyslné spojky mezi jednotlivými články sítě. Aktivity aktérů na sebe navazují, a tím jsou efektivnější a cílenější.

Předpokladem funkční spolupráce aktérů v rámci sítě je **dobrá znalost rolí – nejen ostatních aktérů, ale také svých vlastních.** Většinou je připisána základní role (např. role učitele ve vzdělávání dětí), ale je důležité, aby si byli vědomi také svého významu pro naplňování dalších potřeb dětí (např. učitel jako důležitý aktér v oblasti zdraví dětí, bezpečí, chování, vztahů apod.). **Dobře nastavená spolupráce umožní reagovat bezprostředně na měnící se potřeby dítěte a rodiny.**

Spolupráce aktérů v lokalitě může mít mnoho podob, více či méně formálně ukotvených (viz obrázek č. 3: Modely spolupráce aktérů v lokalitě). Žádoucí jsou přitom zejména formy zahrnující větší počet aktérů a fungující na bázi dobrovolné dohody o spolupráci, tedy sledující společný cíl. Ve prospěch dětí ale působí v podstatě jakákoliv forma spolupráce, například i konzultace konkrétního případu.

Modelové schéma spolupráce aktérů jako inspirace a k čemu má sloužit

Modelové schéma spolupráce není vyčerpávajícím výčtem všech možných forem spolupráce aktérů, jde o inspirativní schéma, které lze podle potřeby dále doplnit. Tento model má mít jednak význam osvětový v tom smyslu, do jakých forem spolupráce se mohou aktéři zapojovat, jednak poukazuje na další možné, doposud nevyužívané formy, a může tak být podkladem pro další rozvoj spolupráce v lokalitě.

Lokální síťáři na základě provedeného mapování následně zpracovali **model spolupráce aktérů sítě služeb pro děti a rodiny na území konkrétního ORP,** kde do tabulky zachytili výčet existujících místních forem spolupráce (podrobně viz tabulka č. 2).

Popis jednotlivých kategorií schématu „Modely spolupráce aktérů v lokalitě“ (obrázek č. 3)

V obrázku č. 3 najdete vymezení příkladů různých modelů spolupráce aktérů sítě služeb. Mezioborová spolupráce je pro oblast podpory dětí a jejich rodin vnímána jako klíčová platforma (tedy platforma zahrnující co nejširší spektrum aktérů sítě služeb pro děti a jejich rodiny). Nicméně nezastupitelnou úlohu mají jakékoliv jiné, funkční formy setkávání a spolupráce, které se zabývají potřebami dětí a jejich rodin.

MODELY SPOLUPRÁCE AKTÉRŮ NA ÚROVNI OBCÍ S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ

Mezioborová spolupráce

(minimálně ve složení: pracovníci OSPOD, zástupci školy, sociálních služeb, policie, lékaři, rodiče, dítě)

Jedná se o pravidelná setkávání za účelem posílení spolupráce a zvýšení povědomí o rolích ostatních aktérů, diskuze k možnostem doplnění/nahrazení chybějících služeb.

Výsledkem spolupráce je schopnost zprostředkovat včas a cíleně podporu ohroženému dítěti a rodině, znát svou míru odpovědnosti a své úkoly v síti služeb, umět je popsat a vysvětlit.

Setkávání minitýmů

(ve složení např.: pracovníci OSPOD se zástupci škol, sociálních služeb, policie, s lékaři apod.)

Jde o pravidelná setkávání za účelem posílení spolupráce a zvýšení povědomí o rolích ostatních aktérů, zvýšení efektivity vzájemné spolupráce, schopnost včas a cíleně doporučit dítěti nebo rodině vhodnou formu podpory.

Obsahem setkávání je diskuze ke konkrétním situacím nebo případům (v rámci zákonné mlčenlivosti).

Případové konference, další typy setkávání zaměřených na řešení situace dítěte/rodiny

(minimálně ve složení: rodiče, dítě, pracovníci OSPOD, lékař, zástupci školy, sociálních služeb, policie, příp. soudce)

Jedná se o setkání zacílená na řešení situace konkrétního dítěte a rodiny, cílem je nastavení efektivní případové práce a mezioborové spolupráce.

Předpokladem je znalost vlastní role na setkání a cílů setkání, pravidelná účast na setkání.

Formálně ukotvené a oborové platformy

(např.: komise SPOD, komise prevence kriminality, tým pro mládež, setkávání pediatrů, školních metodiků prevence, terénních pracovníků působících na děti a mládež apod.)

Platformy (skupiny) fungující na základě zákonného ukotvení nebo formálního jmenování, mají předem daný cíl setkávání.

Žádoucí je využití setkávání k přesahovým tématům síťování (vzájemná spolupráce, posilování sítě), pokud nejsou dána formálně.

Spolupráce aktérů sítě v ORP Chomutov

Tabulka č. 2

	Mezioborová spolupráce	
	Setkávání pracovníků v přímé péči Lokální partnerství	
Setkávání minitýmů		Případové konference, další typy setkávání zaměřených na řešení situace dítěte/rodiny
OSPOD a NNO OSPOD, OTSP a výchovní poradci Chomutov OSPOD, OTSP a výchovní poradci Jirkov		Případové konference Případová setkání OSPOD a sítě služeb
	Formálně ukotvené a oborové platformy	
	Komunitní plánování - RSS Krajské pracovní skupiny Komise Sociálně právní ochrany dětí	

Komentář ke spolupráci aktérů sítě v ORP Chomutov

Na základě mapování bylo zjištěno, že odborníci se v lokalitě setkávají zejména v rámci formálně ukotvených platforem (např. Komise SPOD) nebo v rámci školských oborových platforem (např. setkání metodiků školní prevence). Často zastoupenou formou spolupráce aktérů jsou také případové konference, jejichž svolání v opodstatněných situacích ukládá zákon. S ohledem na stanovené cíle, vycházející ze zmapovaných potřeb aktérů, se podstatná část aktivit lokálního síťáře týká právě posílení mezioborové spolupráce v lokalitě.

Mezioborová spolupráce

Mezioborová spolupráce není zatím na Chomutovsku systematicky nastavena. Spolupráce a komunikace mezi jednotlivými aktéry probíhá nárazově, týká se obvykle konkrétních případů a zpravidla probíhá za účasti dvou stran (např. OSPOD, OTSP a NNO). Platforma Lokální partnerství (Agentura pro sociální začlenění, zástupci měst Chomutov a Jirkov, ostatní služby) se setkává na základě pracovních skupin (Bydlení, Bezpečnost, Zaměstnanost, Rodina, mládež, dluhy a zdraví, Vzdělávání). Posledního a zatím největšího setkání organizovaného lokálním síťářem, které proběhlo na konci června 2018, se zúčastnili zástupci Světla Kadaň, OSPOD a OTSP města Chomutov nad tématem sítě podpory pro děti a rodiny ohrožené závislostí. Toto setkání ukázalo, že poptávka po provázanější spolupráci nejen nad tímto tématem a sdílení informací tu existuje, a že ne všichni v síti se navzájem znají a znají své role a možnosti. Zejména pokud jde o setkávání pracovníků v přímé péči. Setkání splnilo očekávání všech zúčastněných aktérů a dá se tudíž očekávat zájem o tento formát setkávání i v budoucnosti, včetně přizvání dalších aktérů. Komunitní plánování sociálních služeb funguje v rámci celého ORP Chomutov. Na regionální úrovni plní komunitní plánování svou formální funkci - zajišťuje především financování sociálních služeb. V říjnu 2018 se chystá setkání Týmu pro děti a mládež v Kadani, kde budou zástupci jak opatrovnického soudu v Chomutově, NNO, PPP, SVP, SAS s působností v ORP Chomutov a ORP Kadaň (bývalý okres Chomutov), poraden pro rodinu aj.

Setkávání minitymů

V rámci ORP Chomutov probíhají schůzky minitymů nepravidelně, OSPOD je nepravidelně přizván na setkání výchovných poradců škol, jak v Jirkově, tak i v Chomutově, kterých se účastní i zástupci OTSP sociálního odboru města Chomutov. Nepravidelná setkání dalších vzájemně spolupracujících aktérů se svolávají nad praktickými a konkrétními úkoly při spolupráci.

Případové konference, další typy setkávání zaměřených na řešení situace dítěte/rodiny

V ORP Chomutov OSPOD pořádá případové konference. Případové konference koordinuje pracovník OSPOD a k účasti na ní jsou přizváni všichni aktéři, kteří s dítětem/rodinou již spolupracují (lékař, učitel a další), anebo jim je spolupráce s nimi v rámci případové konference nabídnuta (terapeut, a další). Přínos a zapojení aktérů do případové konference se liší případ od případu. V ORP Chomutov se zatím realizují nepravidelné schůzky mezi zástupci NNO a pracovníky OSPOD, kde spolu konzultují jednotlivé případy a postup spolupráce a to dle vzájemných potřeb obou stran. Zájem koordinovat a setkávat se nad případovou prací by mohl vést k širšímu využívání případových konferencí jako preventivního nástroje pro řešení problémů ohrožených dětí.

Formálně ukotvené a oborové platformy

Formálně ukotvené a oborové platformy mohou do sítě přinášet komunikaci, spoluodpovědnost a vzájemnou podporu v aktivitách jednotlivých složek. OSPOD realizuje setkání Komise sociálně-právní ochrany dětí tvořenou zástupci škol, SVP, zdravotníků, MěP Chomutov. Členové komise mají možnost řešit situace možného ohrožení dítěte sociálně patologickými jevy (záškoláctví atd.), a to ve chvíli, kdy již vyčerpali všechny možnosti, které s ohledem na své kompetence mají. Komise se setkává nepravidelně, zpravidla v případě podání podnětu a setkání není veřejně přístupné. O těchto i dalších podmínkách fungování komise byli aktéři v lokalitě informováni. Dalšími platformami jsou pracovní skupiny komunitního plánování (Rodiny, děti a mládež, Osoby v krizi, Osoby se zdravotním postižením, Senioři plus řídicí skupina (všichni vedoucí skupin), DSO, zástupci politiků, vedoucí KPS a vedoucí soc. odd. města Chomutov a Jirkov, vedoucí krajských pracovních skupin (Prevence a Péče).

Z dosavadní činnosti a zjištění lokálních sítí v ORP Chomutov vyplývá, že by bylo vhodné **pokračovat v nastavených platformách setkávání**, případně tato setkávání ještě rozšířit a zintenzivnit.

Zatím poslední **mezioborové setkání** nazvané Podpora dětí a rodin ohrožených závislostí, které se uskutečnilo v rámci projektu *Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí*, bylo velkým přínosem pro všechny zúčastněné, jak se potvrdilo i v rámci získané zpětné vazby. Došlo k výměně kontaktů, informací a osobnímu setkání třech aktérů působících v ORP Chomutov. V budoucnu by bylo vhodné rozšířit tato setkávání i o další aktéry (např. NZDM, SAS, RC, psychiatři, psychologové, psychoterapeuti, školy, školská zařízení) tak, aby se síť utužovala, všichni o sobě a svých rolích aktuálně věděli, a potřeby dětí byly co nejvíce zabezpečeny. Tato nová platforma potřebuje být udržována a neustále obnovována, a proto se jeví jako vhodné stanovit **koordinátora** dalších setkání. Tím by mohl být buď někdo z řad neziskových organizací (v organizaci a svolávání by se mohly střídat) nebo zástupce OSPOD.

Jako velmi účelné se jeví **pracovní porady OSPOD s výchovnými poradci a metodiky prevence škol**, jejichž činnost by do budoucna mohly podpořit i kazuistická setkání, které by mohla nastavovat vzájemnou spolupráci zapojených aktérů v síti a další odborná témata přínosná pro obě strany. Důležitá je hlavně pravidelnost těchto setkání. Uvidí se, co přinesou chystané schůzky, dá se předpokládat, že by mohly založit další dobrou praxi.

Velmi podnětná také mohou být pravidelná setkávání **pracovníků v přímé péči** s důrazem na přesah do dalších oborů. Na místě je doporučení přizvat k těmto pracovním skupinám další důležité aktéry, např. adiktologa, případně další odborníky, kteří mohou přivést nový pohled na téma.

Dalším doporučením by mohlo být **zřízení společné platformy zabývající se prevencí, typu Týmu pro děti a mládež**. Scházeli by se zde pravidelně zástupci NNO provozujících především NZDM, koordinátorka protidrogové politiky a sociální prevence, PPP, zástupci základních škol a lokální síť nebo někdo jiný v roli koordinátora. Jedním z projednávaných témat bude i spolupráce odborníků a OSPOD na motivaci rodičů ke změně a zodpovědnějšímu přístupu ke svým dětem v oblasti zdraví, například závislostí. Velký potenciál může být i v **zapojení rodičů**, kteří jsou nedílnou součástí úvah o potřebách dítěte a mohli by vnést do debaty nový úhel pohledu. Jako dobrá praxe se jeví tzv. triády, třídní schůzky, které probíhají ve formátu rodič-dítě-učitel nebo i podpora rodinných konferencí, které jsou založeny na principu zplnomocňování rodiny, případně širší komunity tak, aby byla schopná své problémy řešit sama pouze za vedení a pomoci sociálního pracovníka a koordinátora setkání.¹¹

¹¹ Více informací a materiálů k tématu rodinných konferencí lze získat na www.pravonadetstvi.cz

Doporučení pro rozvoj sítě v ORP Chomutov

Z tabulky potřeb dětí je patrné, že hlavním bílým místem jsou chybějící služby, na které by se mohly obracet samy děti, a nejen ty ohrožené, kde by se mohly bezpečně a s podporou poradit a řešit své problémy. Jako nejpálčivější se objevil **nedostatek adiktologických služeb a nedostatek odborníků** (sociálních pracovníků, psychologů a školních psychologů, psychiatrů, psychoterapeutů ad.). Nezbytné pro změnu situace je rozvoj spolupráce s místní samosprávou. S ohledem na bílá místa sítě se jeví jako nejvhodnější pracovat s možnostmi, které jsou k dispozici. Nedostatek odborníků nahradit jejich intenzivnější a rozmanitější spoluprací, propojit školy a podpořit je v hledání sdíleného pracovníka, např. psychologa, sociálního pracovníka, sociálního pedagoga. Podpořit, případně rozšířit činnost aktivních aktérů typu rodinných center, komunitních center apod. Je vhodné zaměřit se na posílení kompetencí pracovníků v přímém kontaktu s dětmi, jako na primární podporu při stresových, nouzových a krizových situacích, zejména v počátečních fázích, získáním konkrétních dovedností, např. výcvikem v krizové intervenci či získáním základních terapeutických dovedností a využít potenciál jejich již navázaných vztahů s dětmi a znalostí místního prostředí. Společně s dalšími aktéry by zajistili nabídku podpůrných aktivit. Jako možná cesta se ukazuje participace aktérů na svolávání případových konferencí jako preventivního nástroje, tedy ještě než začne problém eskalovat. Nebo pravidelné setkávání minitýmů nad definováním vzájemné spolupráce. Společná tvorba aktivit a otevřená komunikace, která pomáhá hledat nové možnosti je přímo žádoucí. Výčet bodů vyjadřuje možné doporučení pro rozvoj sítě a její lepší fungování na území ORP:

- **ROZŠÍŘENÍ SPOLUPRÁCE O DALŠÍ AKTÉRY V SÍTI a její konkretizace**

Postupně k platformám setkávání přizvat i další aktéry, např. lékaře, mediátora, soukromé psychoterapeuty apod., a pokusit se definovat konkrétní podporu a možnosti jednotlivých aktérů, ve smyslu plánu spolupráce či využívání trojdohod či různých propojení služeb (jeden poskytne zázemí, druhý člověka apod.)

- **PODPORA VZNIKU NOVÝCH PLATFOREM**

Preventivní týmy, setkávání pracovníků v přímé péči. Pravidelná setkávání nad konkrétními příklady spolupráce. Setkávání aktérů poskytujících podobné služby (psychiatr, psycholog, psychoterapeut apod.)

- **ROZVOJ mezirezortní spolupráce**

Nebát se přizvat na specializovaná setkání i další odborníky a poskytnout si navzájem podporu v síti a využít dostupných možností vzdělávání, např. přizváním odborníků na krizovou intervenci (KI), dětskou psychoterapii, adiktologii apod.

- **HLEDAT NETRADIČNÍ ŘEŠENÍ**

Využívat potenciál i komunitních možností – činnosti RC, NZDM, SAS atd. A možnost rozšířit kompetence pracovníků v přímé práci s dětmi o potřebné minimum dovedností v KI, terapeutických nástrojích apod. Dětský tábor jako terapeutický pobyt.

- **NAJÍT KOORDINÁTORA SÍŤOVÁNÍ**

Člověka nezávislého, ale zároveň znalého prostředí, s kontakty na místní instituce, se schopností spojovat a hledat řešení namísto překážek.

- **PODPORA SAMOTNÝCH RODIČŮ PRO ZAPOJENÍ DO SÍTĚ jakožto důležitých aktérů**

Zapojení rodičů do rozvoje kompetencí a dovedností pro řešení počínajících problémů a předkrizových situací, například znalostí sítě a možnosti adekvátně využít jejich služeb. Z provedené analýzy vyplývá, že **mezioborová spolupráce** je funkčním prostředkem pro naplnění všech tří typů potřeb uvedených v analýze (viz Nejčastěji zmiňované potřeby). Pro rozvoj sítě služeb a schopnosti co nejlépe reagovat na potřeby cílové skupiny je tedy vhodné soustředit se zejména na posílení takových aktivit, které podporují vzájemnou mezioborovou spolupráci a vytvoření podmínek pro její realizaci. Současně pro to, aby mohla mezioborová spolupráce plnit svoji funkci, je nutná její soustavnost a kontinuita. Obecně lze říct, že k realizaci všech výše uvedených doporučení je nezbytná **soustavná motivace** aktérů a opakované upozorňování na výhody, které mezioborová spolupráce přináší. Na místě tedy je rozvíjet a posílit schopnost aktérů využívat nejrůznější motivační nástroje s ohledem na jejich úroveň v hierarchii systému péče o děti v problémových situacích. Při tom všem je nutné si neustále připomínat, že v popředí je **zajištění potřeb dítěte a jeho nejlepšího zájmu**.

Doporučení vycházejí ze zjištěného aktuálního stavu sítě (k datu vzniku dokumentu).

Závěrem

Rád bych tímto poděkoval za spolupráci všem aktérům napříč všemi odbornostmi, se kterými jsem setkal na skupinových nebo individuálních jednáních. Síť v ORP Chomutov je pestrá, a řada aktérů realizuje mnoho aktivit, které jsou přínosné pro život rodin a jejich dětí v lokalitě. Rád bych poděkoval za otevřenost a ochotu spolupracovat a podílet se na rozvoji sítě pro ohrožené děti vedoucí a pracovnícím OSPOD a OTSP, také vedoucí služeb Světlo Kadaň z.s., dále pak pracovníkům NZDM, SAS a každému, kdo byl ochoten a otevřen novým věcem, přístupům a vzájemným setkáním. Velmi si cením podpory, kterou prokázali jak zástupkyně komunitního plánování, tak vedoucí Agentury pro sociální začleňování Chomutov, které byly ochotny v podstatě kdykoli odpovědět na otázky lokálního síťáře či urychlit tok informací. Věřím, že všechny aktivity budou i nadále probíhat a posílí roli komunity a jednotlivých služeb v lokalitě.

Děkuji všem za jejich práci na vytváření dostupné sítě služeb pro děti, nejen ty ohrožené. Nemohl jsem občas skrývat radost a uspokojení při spoluvytváření lokálního společenství a byl jsem mile překvapen, když jsme vždy hledali způsoby, aby to šlo a nikdo nehledal ani neodrazoval hledáním důvodů, proč to nejde. Osobně jsem přesvědčen, že otevřenost a ochota je základem pro spolupráci a snahu zlepšit dostupnost rozsáhlé sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny a její efektivní fungování.

Mgr. Václav Matuška

Lokální síťář pro ORP Chomutov

Použité zdroje

- *Portál ČSÚ 2018* [online]. ČSÚ. [cit. 22. 8. 2018]. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/xb/nezamestnanost-v-usteckem-kraji-k-30-cervnu-2018>
- *Portál ČSÚ 2018* [online]. ČSÚ. [cit. 25. 7. 2018]. *Správní obvod Chomutov – charakteristika* [online]. Praha: ČSÚ. [cit. 10. 7. 2018]. Dostupné z www: https://www.czso.cz/csu/xk/so_chomutov_charakteristika
- *Agentura pro sociální začleňování, 2015. Agentura pro sociální začleňování zveřejnila výsledky evaluace své činnosti v 18 obcích a městech* [online]. Praha: Agentura pro sociální začleňování. [cit. 10. 7. 2018]. Dostupné z www: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/agentura-pro-socialni-zaclenovani-zverejnila-vysledky-evaluace-sve-cinnosti-v-18-obcich-a-mestech>
- *Sociodemografická analýza, mapy rozložení dětí a rodin v ČR. Mpsv.cz* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013 [cit. 2018-08-30]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/15675/SOCDEM_ANALYZA_OHROZENE_DETI.pdf
- *Akční plán rozvoje sociálních a souvisejících služeb měst Chomutova a Jirkova 2018*, Dostupné z: <http://www.chomutov-mesto.cz/cz/komunitni-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb>

Potřebujete více informací?

K síťování ve vaší obci či kraji?

Obrat'te se na lokálního síťáře Mgr. Václav Matuška, e-mail: vaclav.matuska@mpsv.cz, krajskou koordinátorku síťování Mgr. Světlá Veselá Nová (dotazy spojené se síťováním v zapojených obcích), e-mail: svetla.veselanova@mpsv.cz, tel.: 773 790 722 či krajskou síťářku, Mgr. Radka Michelová, e-mail: radka.michelova@mpsv.cz, tel.: 773 790 721

K aktivitě síťování?

Obrat'te se na odborného garanta **Mgr. Štěpána Bolfa**, e-mail: stepan.bolf@mpsv.cz, tel.: 221 923 647, 775 853 476 nebo na vedoucí oddělení transformace služeb pro rodiny a děti, odbor ochrany práv dětí **Mgr. Kristýnu Jůzovou Kotalovou**, e-mail: kristyna.kotalova@mpsv.cz, tel.: 221 922 255, 724 178 744.

www.pravonadetstvi.cz

www.mpsv.cz

Příloha – popis rolí aktérů sítě

Popis rolí jednotlivých aktérů

Činnost všech aktérů je dána (rezortním) zákonným vymezením, které zpravidla určuje jejich roli v systému ochrany dětí a rodin. K tomu je obvykle dána i nějaká z forem vzájemné spolupráce aktérů (např. oznamovací povinnost, možnost zprostředkování odborných služeb, apod.). Pokud jde o přesah základních rolí jednotlivých aktérů, zejména směrem ke vzájemné spolupráci, existuje jen velmi málo objektivně daných překážek, které by takovým přesahům či mezioborové spolupráci bránily.

Při tvorbě a rozvoji sítě je tedy role jednotlivých aktérů vždy třeba posuzovat v nejširším možném náhledu, včetně toho, že jsou aktérům jejich role zvědomovány. Tím lze dosáhnout maximálního využití jejich kapacit.

Jak jsou vymezeny role aktérů

Níže uvedený popis rolí jednotlivých aktérů je odvozen **z potřeb dětí**. Relevance aktérů v rámci sítě služeb je podmíněna tím, že danou roli aktivně naplňují (tj. dva aktéři stejného typu, např. školy, mají svou základní činnost dánu a budou jistě označeni za aktéry v oblasti potřeb učení, ale je možné, že pouze jedna ze škol bude též relevantním aktérem i pro oblast tělesného a duševního zdraví např. proto, že je zapojena do preventivních programů, aktivně spolupracuje s lékaři apod.).

Jedná se o výčet příkladů, často se vyskytujících rolí jednotlivých aktérů, tedy o inspirativní, nikoliv úplný výčet rolí. Pro optimální podobu sítě služeb je nutné zvažovat všechny možné role aktérů v maximální možné šíři.

Vztahy

1. Aktéři přímé podpory dítěte

- psycholog, psychiatr = dostupnost služby pro celou rodinu, vč. dostupnosti přímo pro samotné dítě, zaměření na vztahovou problematiku, rodičovské spory
- svépomocná skupina = skupiny pro děti (zajištění bezpečného prostředí, případně facilitace setkání), kde se mohou scházet děti ohrožené mimo jiné vztahy v rámci rodiny
- nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM), terénní pracovník = významná je kapacita a přístupnost služby, zaměření služby na vztahovou problematiku (vztahy dětí s rodiči, s vrstevníky), terénní pracovník NZDM působící přímo v místech, kde se schází dětské skupiny/skupiny
- metodik primární prevence, školní metodik prevence = kapacita, dostupnost, rozsah služeb, zaměření na vztahy, vnímání této role dětmi
- programy pro třídní kolektivy = realizace programů pro kolektivy, jejich využití v případě individuální potřeby dítěte
- inkluzivní programy = aktivní využívání podpůrných opáření, kapacita pedagoga reagovat na individuální potřeby dítěte
- školní psycholog = dostupnost (dostatečná kapacita), zaměření (mimo jiné) na problematiku vztahů, individuální konzultace, práce s kolektivy/skupinami
- výchovný poradce = viz školní psycholog
- učitel, vychovatel = aktivní práce se vztahy v rámci třídy, kolektivu, individuální konzultace, aktivní spolupráce s OSPOD a službami, prevence
- služby náhradní rodinné péče (NRP) = doprovodné organizace, OSPOD, služby pro adoptivní rodiče, zaměření na vztahy a kontakty mezi dětmi a biologickými rodiči

- sociální pracovník pobytového zařízení = sociální pracovník školského, zdravotnického zařízení nebo pobytové sociální služby, zaměřeni na udržení a podporu kontaktu dítěte s rodiči, aktivní spolupráce s OSPOD
- sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) = specifické zaměření na vztahovou problematiku, dostupnost služby též pro děti
- krizové centrum = zaměření na problematiku vztahů a bezpečí
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

2. Aktéři přímé podpory rodiny

- rodinné centrum = relevantní role, pokud služby zahrnují specifický program na problematiku mezilidských vztahů, rodičovských sporů, vztahů rodičů k dětem, vztahů mezi dětmi
- rodinná poradna = specializace na téma mezilidských vztahů
- rodinné konference = koordinovaná setkání širší rodiny a blízkých osob k podpoře rodiny a hledání zdrojů opory
- mediace = dostupné, dostatečně kvalitní služby jako řešení vztahových sporů
- sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) = pokud zahrnuje specifické zaměření na vztahy v rámci rodiny, kombinace programů pro rodiče, děti, celou rodinu
- nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM) = specificky zaměřený program na problematiku vztahů, konzultace, přednášky, semináře, zapojení do případové práce
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

3. Aktéři širší podpory

- volnočasové aktivity (sport, skaut, umělecké kroužky, apod.) = podpora rozvoje vztahů mezi dětmi, spolupráce, vzájemného respektu
- intervenční centrum (IC) = služba zahrnující podporu řešení problematiky domácího násilí, práce s oběťmi i pachateli domácího násilí
- poradna pro oběti trestných činů = poradenství a právní pomoc, orientace v právech obětí, návrhy na jejich odškodnění

4. Podpora v rámci komunity

- komunitní centrum = místo pro setkávání, organizovaná nebo neorganizovaná činnost, dostupná kontaktní osoba (poradenství, zprostředkování informací nebo služeb)
- komunitní akce = různé typy komunitních akcí zaměřených na vztahy, např. dny sousedství apod.
- zázemí pro setkávání = vytváření prostor pro neformální setkávání – obecní prostory, komunitní centra, využití prostor škol, knihoven apod.
- sousedské spolky = společné akce, setkávání, poskytování vzájemné podpory mezi sousedy
- svépomocné skupiny = skupiny zaměřené na vzájemnou podporu, mimo jiné v oblasti vztahů (např. rodiče procházející rozvodem nebo rozchodem apod.)

Bezpečí

1. Aktéři přímé podpory dítěte

- nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM), terénní pracovník = bezpečné trávení volného času, přednášky o rizicích, prevenci, konzultace, hodnoty a normy, sebezpoznání dítěte, terénní pracovník NZDM působící přímo v místech, kde se schází dětské skupiny/skupiny
- kontaktní centrum (K-centrum), terénní program pro uživatele návykových látek = prevence a řešení závislosti, konzultace pro děti i rodiče, preventivní programy na školách a v místech, kde tráví děti a mladí lidé volný čas

- volnočasové aktivity = všeobecně různé více či méně organizované programy (sport, zájmové kroužky apod.), kde děti mohou trávit bezpečným způsobem volný čas, seznamují se s riziky, nalézají nebo překonávají své hranice, učí se odpovědnosti apod.), jde o dostupnost volnočasových aktivit a jejich prahovost (tj. nejen to, jestli tam aktivita je, ale také zda do ní chodí děti z cílové skupiny – tj. ohrožené)
- krizové centrum = zaměření na problematiku vztahů a bezpečí
- linka bezpečí = podmínkou efektivního využívání je povědomí dětí o existenci linky (osvěta)
- škola, školní poradenské pracoviště = programy prevence realizované ve škole, programy proti šikaně, vzdělávání o rizicích na internetu, mezi lidmi, v dopravě apod., přítomnost pracovníka, se kterým děti mohou řešit pocit ohrožení, CAN apod.
- peer program = existence a dostupnost programů, další programy doprovázení (patroni apod.)
- komunitní centrum = dostupný prostor, kam mohou děti samy přicházet, v případě potřeby je jim zajištěno poradenství nebo zprostředkována odborná pomoc, nebo se mohou zapojit do programu, hlavní podmínkou je prahovost/dostupnost centra
- středisko výchovné péče (SVP) = pokud je součástí ambulantní či velmi snadno dostupná forma péče, kam by dítě mohlo přijít i samo, kdyby se necítilo bezpečně z důvodu chování osob ve svém okolí nebo by si nevědělo rady se svým vlastním chováním
- zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) = důležitá je dostupnost zařízení a dostupnost navazujících odborných služeb, včetně samotných dětí
- lékař = povědomí o ohlašovací povinnosti, rozpoznání ohrožení dítěte (sociální rozměr), ochota zapojit se do případové práce, účast v komisích, preventivních skupinách apod.
- učitel = povědomí o ohrožení dítěte, zkušenosti se zapojováním se do řešení situace dětí ohrožených v oblasti bezpečí, tj. kompetence rozpoznat a ohlásit takový případ, v případě zjištěného ohrožení dítěte se zapojit do případové práce apod.
- Policie ČR, městská policie, asistent prevence kriminality = pokud je dostupný specialista na problematiku dětí a mládeže nebo CAN, zda se policie nějak aktivně zapojuje do případové práce, spolupracuje s OSPOD, dělá preventivní programy apod.
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

2. Aktéři přímé podpory rodiny

- sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) = služba zahrnuje podporu rodičů, případně přímo dětí, specifické zaměření na oblast bezpečí
- nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM), terénní pracovník = služba má programy zaměřené na rodiče a jejich kompetence v oblasti bezpečí dětí, nebo programy pro celou rodinu, terénní pracovník NZDM působící přímo v místech, kde se schází dětské skupiny/skupiny
- asistent prevence kriminality (APK) = dostupná pochůzková služba, když je zjištěno, přímo řeší děti v ohrožení, upozorní rodiče, nebo se na ně mohou rodiče obracet apod.
- krizová linka pro rodiče = existuje povědomí o lince pro rodiče, kteří se potýkají s problémy v oblasti bezpečí dětí – nedokážou děti hlídat, žijí v prostředí, které není bezpečné, mají podezření, že dítěti někdo ublížil nebo by mohl, či se sami obávají, že by mohli dítě ohrozit
- osvěta = dostupnost specifických osvětových a informačních programů organizovaných městem, policií, lékaři, poskytovateli služeb apod.
- programy primární prevence = programy určené také pro rodiče nebo celé rodiny
- rodinné centrum = mateřská nebo rodičovská centra, která mají v programu téma bezpečí – přednášky či poradenství, centra jsou dostupná, nízkoprahová
- rodinná poradna = zajištění konzultací z oblasti bezpečí dětí, týrané, zneužívané a zanedbávané děti (CAN)
- rodinné konference = koordinovaná setkání širší rodiny a blízkých osob k podpoře rodiny a hledání zdrojů opory
- intervenční centrum = programy pro rodiče ohrožené násilím, programy pro děti nebo rodiče s dětmi
- rodičovská skupina = svépomocné skupiny (např. v rámci rodinného či komunitního centra), pro rodiče, jejichž dítě bylo vystaveno nebezpečí, stalo se obětí, ohrožuje jiné děti, nebo jsou ohroženi sami a rodiče a má to vliv na děti, případně mají sami obavy, že by oni sami mohli dítě ohrozit

- kontaktní centrum (K-centrum), terénní program pro uživatele návykových látek = programy pro rodiče, jejichž děti jsou ohroženy závislostí, programy pro závislé rodiče
- krizová respitní péče = zajištění krizové péče o dítě, které bylo ohroženo (např. v situaci domácího násilí, CAN)
- program podpory sousedství = sousedské nebo domovní iniciativy, např. na zajištění bezpečí v okolí domu, na ulici, vzájemný dohled nad dětmi apod.
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

3. Aktéři širší podpory

- Policie ČR, městská policie, asistent prevence kriminality (APK) = dostatečný počet policistů/asistentů k zajištění pochůzkové činnosti tam, kde může dojít k ohrožení dětí, kolem škol, na sídlišťích, v sociálně vyloučených lokalitách (SVL), povědomí policistů/asistentů o rizicích ohrožujících bezpečí dětí
- sociální pracovník na obci = terénní práce s rodinami, poradenství, prevence
- poradna pro oběti trestných činů = poradenství a právní pomoc, orientace v právech obětí, návrhy na jejich odškodnění
- starosta, samospráva = podpora programů pro posilování bezpečí, např. osvětové a informační akce, poradenství občanům, bezpečnostní komise a plán apod.
- soud = specializace na děti – oběti a pachatele, otevřenost, zohlednění specifických potřeb dětí, časová dostupnost (rychlost)
- specialista na prevenci na úrovni obce nebo kraje = vývoj, podpora a sledování efektivity místních programů prevence
- integrovaný záchranný systém = prevence a osvěta

4. Podpora v rámci komunity

- dny sousedství = akce ve společných prostorách, seznamování se navzájem, hledání řešení rizik v lokalitě apod.
- preventivní akce v obci = doprava, zdraví, kriminalita
- osvěta = přednášky, semináře pro rodiče nebo pracovníky s dětmi (putovní akce, celostátní akce)
- bezpečná hřiště, prostor pro volnočasové aktivity = místa, kde mohou děti/rodiny trávit volný čas

Zdraví

1. Aktéři přímé podpory dítěte

- pediatr, pediatriká sestra = ideálně zahrnuta práce s rodinou, plnění oznamovací povinnosti, účast na případových konferencích nebo v jiných týmech, operativní spolupráce s OSPOD, návštěvy u dětí doma (domácí sestry)
- pečovatelská služba = pokud jsou cílovou skupinou i rodiny s dětmi
- raná péče = zapojení do případové práce, individuální plán ochrany dítěte (IPOD), sociální rozměr práce
- školní programy podpory zdraví = obědy do škol, ovoce, mléko, preventivní prohlídky
- nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM), terénní pracovník = konzultace či přednášky v oblasti zdraví (hygiena, prevence, závislosti, sexuální zdraví, výživa apod.), terénní pracovník NZDM působící přímo v místech, kde se schází dětské skupiny/skupiny
- kontaktní centrum (K-centrum), terénní program pro uživatele návykových látek = programy zaměřené na děti anebo rodiče, preventivní programy na školách a v místech, kde tráví děti a mladí lidé volný čas
- dětský psychiatr, psycholog = podmínkou je dostatečná kapacita, zapojení do případové práce
- školní psycholog = podmínkou je dostatečná kapacita, přesah do práce s rodinou
- dětský terapeut = kapacita odpovídající potřebám dětí/rodin v lokalitě
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

2. Aktéři přímé podpory rodiny

- sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) = zahrnutí tématu zdraví do služby, přednášky, konzultace, osvěta
- raná péče = zaměření služby na práci s celou rodinou a na případovou práci
- kontaktní centrum (K-centrum), terénní program pro uživatele návykových látek = program zaměřený na práci s celou rodinou, zapojení do případové práce
- domácí sestra = návštěvy rodin preventivně a v případě potřeby, u rizikových rodin – vzhledem k tomu, že aktuálně není ukotveno, tak je relevantní jakákoliv forma návštěv
- psychiatr, psycholog = podpora rodičů z hlediska toho, aby dobře zvládali péči o děti
- respitní služba = služby zaměřené na rodiny se zátěží, ideálně širší cílová skupina (nejen děti s postižením)
- rodinná terapie = terapeutické služby zaměřené na práci s celou rodinou
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

3. Aktéři širší podpory

- nemocnice – dětské oddělení = dostatečná kapacita, možnost přítomnosti rodičů, sociální pracovník, přesah do případové práce a prevence
- pohotovost = dostupnost, plnění oznamovací povinnosti, případně zapojení do prevence
- specialisté = dostupnost, případně zahrnutí rodiny do péče, spolupráce
- poradna pro závislosti (AT poradna) = léčba závislostí rodičů
- ozdravná léčebna = ozdravné pobyty pro děti nebo děti a rodiče

4. Podpora v rámci komunity

- preventivní akce na podporu zdraví = sportovní nebo zdravotně preventivní akce, Zdravé město apod.
- osvěta = přednášky, letáky na téma zdraví, péče o zdraví
- dotace obce/kraje na akce na podporu zdraví nebo zlepšování životního prostředí = distribuce vitamínů, pomůcek, zdravotní péče apod.
- podpora sportu = zázemí, dostupné kroužky, kluby

Učení se

1. Aktéři přímé podpory dítěte

- škola = vzdělávání s ohledem na individuální potřeby dítěte, využívání podpůrných opatření, spolupráce s rodinou, zprostředkování navazujících služeb pro rodiny s dětmi
- sociální pedagog, školský sociální pracovník = spolupráce s dítětem a rodinou, zprostředkování služeb dítěti/rodině, spolupráce s navazujícími službami
- výchovný poradce = zaměření práce s dítětem v kontextu jeho rodiny, propojení na externí služby
- pracovník primární prevence = prvotní identifikace potřeby podpory nebo ohrožení dítěte, návaznost na podpůrné služby, přímá podpora dítěte
- nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM), terénní pracovník = edukační programy pro děti (programy, přednášky), zprostředkování podpory školní přípravy, motivační programy, konzultace, včetně působení mimo školu (v terénu)
- volnočasové aktivity = kroužky zaměřené na rozvoj znalostí a dovedností, motivaci dětí, sebepoznání
- pedagogicko-psychologická poradna (PPP) = přímá podpora dětí v kontextu podpory rodiny
- střediska výchovné péče (SVP) = programy zaměřené na prevenci, podporu dítěte v kontextu jeho rodiny
- lékař = sledování povědomí dítěte o vlastním zdraví, edukace dětí, identifikace rizik
- podpora školní přípravy (doučování) = podpora dítěte v rozvoji školních dovedností, posilování kompetencí a motivace ke vzdělávání, optimálně ve spolupráci s rodinou
- asistent pedagoga = zohlednění specifických potřeb dítěte, zapojení rodiny

- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

2. Aktéři přímé podpory rodiny

- pedagogicko-psychologická poradna, středisko výchovné péče (PPP, SVP) = poskytované služby zahrnují rodinu dítěte, jsou provázány na další podpůrné služby
- sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SAS) = včetně zprostředkování služby rozvoje školských dovedností, podpora a motivace celé rodiny ke vzdělávání
- rodinné centrum (výchova, učení) = programy zaměřené na podporu a rozvoj vzdělávání
- sociální pedagog, školský sociální pracovník = role prostředníka mezi školou a rodinou, práce s celou rodinou, zprostředkování navazujících služeb
- školní psycholog = podpora dítěte v rámci podpory jeho rodiny, zprostředkování navazujících služeb
- výchovný poradce = viz školní psycholog
- etoped, psycholog = dostupnost služeb, ambulantní služby, práce s celou rodinou
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

3. Aktéři širší podpory

- školní poradenské pracoviště (ŠPP) = služby zaměřené na práci s celou rodinou (poradenství, konzultace, motivační programy, podpůrná opatření, navazující služby)
- dům dětí a mládeže (DDM) = volnočasové aktivity, zaměření na rozvoj vzdělávacích kompetencí dítěte, motivaci
- škola = aktér místní sítě služeb, zapojení do mezioborových platforem
- středisko výchovné péče (SVP) = aktér místní sítě služeb, zapojení do mezioborových platforem

4. Podpora v rámci komunity

- zázemí pro vzdělávání (knihovny, prostory pro kroužky, poznávací stezky) = prostory volně dostupné pro vzdělávání dětí, zájmovou činnost
- ocenění vzdělávání (učitelé, žáci, vědci) = motivační programy
- kulturní akce = akce na podporu vzdělávání, vědomostní akce
- zahraniční spolupráce = partnerství měst, studijní pobyty, výměny
- dotace obce na pomůcky, dojíždění do školy

Chování

1. Aktéři přímé podpory dítěte

- peer program = kapacita programů, jejich zaměření na poskytování pozitivních vzorů chování
- škola = ve vztahu k jednotlivci, vypracovaný systém podpory jednotlivce, návaznost na další podpůrné služby, možnost dítěte se obrátit na školu s žádostí o pomoc
- asistent pedagoga = přímá podpora dítěte nad rámec vzdělávání, tj. výchova, normy apod.
- odborná poradenská pomoc = kapacita a dostupnost služeb psychologa, etopeda, psychiatra, provázanost se školou a s rodinou
- resocializační program = kapacita, dostupnost, kvalita
- středisko výchovné péče (SVP) = ambulantní a terénní služba, přímá dostupnost pro děti
- pobytová služba = řešení akutních problémů s chováním, možnost krátkodobých krizových pobytů
- probační a mediační služba (PMS) = programy pro děti, dostupnost, kvalita, možnost vstupu na žádost dítěte
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

2. Aktéři přímé podpory rodiny

- škola = specifické programy zaměřené na chování dětí, podpůrné programy, nácvik dovedností v oblasti chování se zapojením rodičů
- sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) = specifický program zaměřený na posilování rodičovských dovedností v oblasti výchovy a stanovování hranic
- nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM) = zprostředkování podpůrných skupin pro rodiče k posílení výchovných kompetencí
- středisko výchovné péče (SVP) = ambulantní nebo terénní forma, práce s celou rodinou
- asistované kontakty a předávání = služby podpory dítěte v náročných situacích, podpora zvládnání emocí a chování dítěte i rodičů
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

3. Aktéři širší podpory

- škola = role učitele, výchovný poradce, dalších členů sboru mimo rámec vzdělávací složky, tj. výchova a socializace, normy, vytváření pozitivních vztahů + zařazení tématu etiky a morálky do výuky, praktický nácvik
- volnočasové aktivity zaměřené na posilování zdravých vztahů (skaut, Sokol, sport) = dostupnost, zejm. pro děti z ohrožených rodin (např. sociálně vyloučené lokality)
- církve = programy pro rodiny a děti – volnočasové aktivity, konzultace k otázkám výchovy a chování
- probační a mediační služba (PMS), resocializační program = programy zaměřené na posílení pozitivních forem chování
- krizový pobyt = krátkodobé umístění dítěte v pobytové službě v situaci závažných obtíží v oblasti chování, podmínkou je minimální délka pobytu a bezprostřední zajištění odborné podpory

4. Podpora v rámci komunity

- sousedské a komunitní akce = akce ke vzájemnému poznávání, navazování vztahu důvěry, interkulturní akce apod.
- BESIP = preventivní akce, nácvik pravidel, ohleduplnosti

Materiální zajištění

1. Aktéři přímé podpory dítěte

- rodinné centrum = programy pro děti, které jsou vystaveny riziku nedostatečné péče
- krizové centrum = řešení akutního ohrožení dítěte, včetně zanedbání péče, přístupné i pro samotné děti
- materiální a potravinová pomoc = cílená a koordinovaná distribuce, spolupráce s OSPOD
- dům na půl cesty = zajištění základní péče mladistvým, dostatečnost kapacity, včetně otázky věkové hranice
- zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) = relevantní kapacita, přístupnost přímo pro děti, podstatné je zapojení do případové práce
- pobytová služba = dětský domov, kojenecký ústav apod., kde je možné zajistit krizový pobyt na žádost dítěte, resp. na bázi dobrovolnosti
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

2. Aktéři přímé podpory rodiny

- občanská poradna = poradenství rodičům zaměřené na práci, příjmy, dávky, sousedské vztahy, spolupráci se školou apod.
- dluhová poradna = komplexní řešení finanční situace rodiny
- sociální pracovník obce = terénní práce v rodinách, poradenství zaměřené na základní péči, doprovázení
- sociálně-aktivizační služba pro rodiny (SAS) = specializace služby na podporu rodičů v zajištění základní péče o děti
- sociální rehabilitace = relevance služby, pokud je zaměřena na posílení základních rodičovských dovedností, práce s rodiči a dětmi v přirozeném prostředí
- materiální a potravinová pomoc = koordinovaná pomoc rodinám, spolupráce s OSPOD a soc. službami (zacílení pomoci)
- právní pomoc = dostupná právní pomoc rodinám
- azylové bydlení = azylové bydlení, ideálně pro celé rodiny s dětmi
- sociální bydlení = jakákoliv forma bydlení dostupného pro ohrožené rodiny s dětmi (nemusí jít jen o oficiální sociální byty)
- nadace a nadační fondy = podpora rodin v nouzi (nájemné, školní pomůcky, bezúročné půjčky apod.)
- orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) = relevantní role v případě, že se jedná o dítě ohrožené dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD

3. Aktéři širší podpory

- úřad práce = programy podpory pro rodiče, aktivní podpora zaměstnávání, rekvalifikace, kariérové poradenství
- bytová koncepce města = zohlednění potřeb ohrožených rodin s dětmi v bytové politice města
- komunitní akce = sbírky, dobročinné trhy apod.
- zázemí pro setkávání = místa, kde se mohou rodiny s dětmi scházet, je dostupné základní vybavení, případně občerstvení, knihy, hračky apod.

4. Podpora v rámci komunity

- program obědy do škol = podpora škol z úrovně kraje nebo obce k zapojení do programů, případně realizace lokálních specifických programů
- pracovní příležitosti obce = veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa, dotovaná místa, obecní místa, podporované zaměstnávání apod.